AUTHOR:

TURK, GUSTAV

TITLE:

DE HYLA, PARS I

PLACE:

VRATISLAVIAE

DATE:

1894

Master Negative #

93-81451-6

COLUMBIA UNIVERSITY LIBRARIES
PRESERVATION DEPARTMENT

BIBLIOGRAPHIC MICROFORM TARGET

Original Material as Filmed - Existing Bibliographic Record

```
RKS/SAVE  Books       FUL/BIB   NYCG92-B39808          Acquisitions     NYCG-PT
Record 1 of 0 - SAVE record
+
  ID:NYCG92-B39808            RTYP:a    ST:s    FRN:    MS:    EL:       AD:07-21-92
  CC:9668  BLT:am      DCF:?    CSC:?    MOD:     SNR:       ATC:        UD:07-21-92
  CP:cs       L:lat    INT:?    GPC:?    BIO:?    FIC:?      CON:???
  PC:s       PD:1894/           REP:?    CPI:?    FSI:?      ILC:????    II:?
  MMD:       OR:    POL:     DM:      RR:         COL:       EML:       GEN:   BSE:
  040      NNC=‡cNNC
  100 1    Turk, Gustav,=‡d1870-
  245 10   De Hyla, pars I=‡h[microform].=‡bDissertatio inauguralis philologica q
ua
       m...=‡cGustavus Turk.
  260      Vratislaviae,=‡bApud Guilelmum Koebner (M. et H. Marcus),=‡c1894.
  300      34 p.
  LDG      ORIG
  QD       07-21-92
```

Restrictions on Use

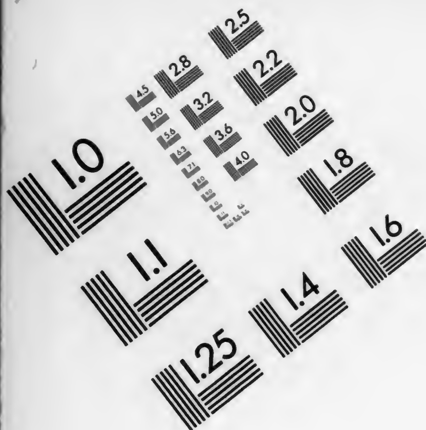
TECHNICAL MICROFORM DATA

FILM SIZE: 35mm   REDUCTION RATIO: 11X

IMAGE PLACEMENT: IA (IIA) IB IIB

DATE FILMED: 6/2/93   INITIALS BE

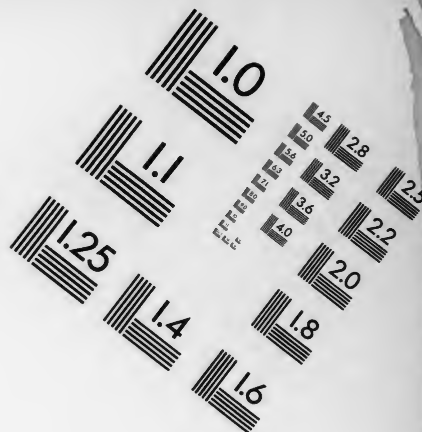
FILMED BY: RESEARCH PUBLICATIONS, INC WOODBRIDGE, CT




AIIM

Association for Information and Image Management

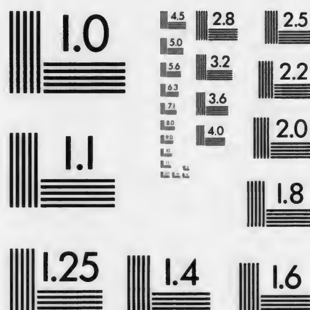
1100 Wayne Avenue, Suite 1100
Silver Spring, Maryland 20910
301/587-8202

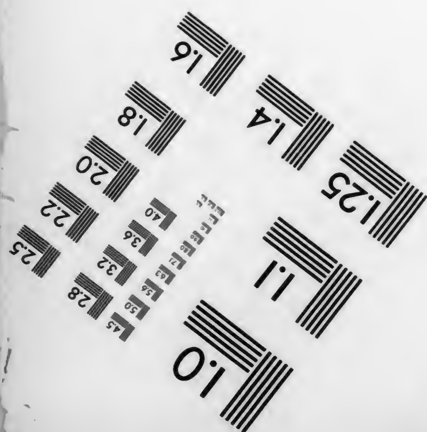


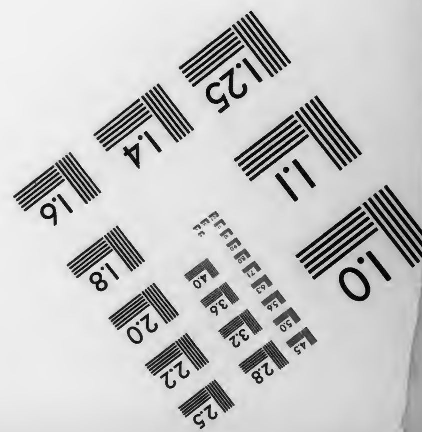
Centimeter



Inches







MANUFACTURED TO AIIM STANDARDS
BY APPLIED IMAGE, INC.

DE HYLA

PARS I

DISSERTATIO INAUGURALIS PHILOLOGICA

QUAM SCRIPSIT ET AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS CONSENSU ET AUCTORITATE AD SUMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES IN UNIVERSITATE LITTERARUM VIADRINA RITE IMPETRANDOS DIE VI. M. AUGUSTI A. MDCCCXCIV HORA X. IN AULA LEOPOLDINA.

PUBLICE DEFENDET

1870-

GUSTAVUS TÜRK

SILESIUS

ADVERSARII ERUNT

GEORGIUS KERBER, DRD. PHIL.

HUGO JÜTTNER, CAND. PHIL.

VRATISLAVIAE

APUD GUILELMUM KOEBNER (M. et H. MARCUS)

MDCCCXCIV

RICHARDO FOERSTER

S.

De Hyla quamquam satis multi viri docti occasione data paucis egerunt, tamen nemo adhuc continuam rei memoriam ita recoluit, ut varias quae de illo apud Graecos Romanosque ferebantur fabulas enumeraret et ad suos, quoad fieri posset, fontes redigeret. Hoc igitur munere suscepto putavi me ad historiam fabularum Graecarum et Romanarum posse quantulamcunque partem conferre.

A.

De memoria litteris servata.

I. De Hylae sacris et origine.

In Bithyniae urbe Cio, quae ad Propontidis oram sita erat et sub Bithyniae regibus Prusias („ad mare“) vocabatur, antiquitus dies quidam festus quotannis agebatur, quem Strabo XII 4, 3 p. 564 C. paucis describit : . . . *καὶ νῦν δ' ἔτι ἑορτή τις ἄγεται παρὰ τοῖς Προυσιεῦσιν καὶ ὀρειβασία θιασευόντων καὶ καλούντων Ὕλαν, ὡς ἂν κατὰ ζήτησιν τὴν ἐκείνου πεποιημένων τὴν ἐπὶ τὰς ὕλας ἔξοδον.* Comperimus igitur civium Cianorum multitudinem in montes silvasque sollemniter processisse Hylamque vocasse, tamquam eum quaererent. Nomen montis accipimus ex iis quae paulo supra idem Strabo dicit : *ὑπέρκειται δὲ τῆς Προυσιάδος ὄρος, ὃ καλοῦσιν Ἀργανθώνιον.* In hunc montem sine dubio procedebant. In hoc enim Hylas raptus esse dicebatur, id quod Strabo sic narrat : *ἐνταῦθα δὲ μυθεύουσι τὸν Ὕλαν, ἕνα τῶν Ἡρακλέους ἑταίρων, συμπλεύσαντα ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς αὐτῷ, ἐξιόντα δὲ ἐπὶ ὑδρείαν ὑπὸ νυμφῶν ἁρπαγῆναι.* Itaque apud Mysos — nam hi sunt harum regionum incolae inde ab antiquis temporibus — vetus Hylae cultus fuit maximeque ad montem

Arganthonium pertinuit. Quod apud Strabonem legimus *ἐπὶ τὰς ὕλας ἔξοδον*, veriloquii causa additum esse patet. Cum his in universum concinunt quae tradit Servius in Verg. buc. VI 43[1]) *postea cum esset cognitum, quod perisset in fonte, ei statuta sunt sacra, in quibus mos fuerat, ut eius nomen clamaretur in montibus . . . per transitum rem veram tetigit; tertio*[2]) *enim ab ephebo puero in monte comitantibus universis nomen eius clamabatur.* Adulescens autem Hylam nomen clamabat, quia numen ipsum iuvenili florens aetate repraesentare videbatur[3]). Alius caerimoniae, postquam Hylae fabulam narravit, mentionem facit Nicander in *Ἑτεροιουμένων* lib. II (frg. 48 Schneider = Antonin. Liberal. 26)[4]). Verba haec sunt : . . . *Ὕλᾳ δὲ θύουσι ἄχρι νῦν παρὰ τὴν κρήνην οἱ ἐπιχώριοι, καὶ αὐτὸν ἐξ ὀνόματος εἰς τρὶς ὁ ἱερεὺς φωνεῖ καὶ εἰς τρὶς ἀμείβεται πρὸς αὐτὸν ἠχώ.* Etiam in his circa lacum factis caerimoniis non solum sacerdotem sed omnes qui aderant Hylam vocasse loco probatur Solini cap. 42, 2 . . . *Prusiadem urbem et adluit Hylas flumen et perspergit Hylas lacus, in quo resedisse credunt delicias Herculi, Hylam puerum, Nymphis rapinam : in cuius memoriam usque adhuc sollemni cursitatione lacum populus circumit et Hylam voce clamant.* Lacus quem dicit vix alius esse potest atque lacus ille Ascanius prope Cium situs, ex quo fluvius effunditur urbem adluens, quem hic vocat Hylam. Parum tamen accurate res a Solino tractata est. Nam lacus ipse Cium urbem non perspergit.

Praeterea caerimonia vocandi in Hylae honorem celebrata nonnullis locis commemoratur:

Apollonius Rhodius, qui passim id agit, ut mores atque imprimis sacra Asiae earumque regionum, per quas Argonautae profecti sunt, ex illa expeditione repetat, postquam Hylae fatum

[1]) Alfredus Moeller (Quaestiones Servianae, Kiliae 1892) pleniorem qui dicitur Servium esse integriorem mihi persuasit.

[2]) *tertio* = ter.

[3]) Accedit quodammodo hic usus ad ea, de quibus disseruit Fridericus Back (de Graecorum caerimoniis in quibus homines deorum vice fungebantur, Berolini 1883).

[4]) De Antonini Liberalis fontibus in codicis margine adscriptis cf. p. 31 cum adnot. 1.

fusius descripsit, unum versum (I 1354) de illo more sacro Cianorum addit :

τοὔνεκεν εἰσέτι νῦν περ Ὕλαν ἐρέουσι[1]) *Κιανοί.*

Neque aliter res describitur in Photii lexico s. v. *Ὕλαν κραυγάζειν* : . . . *καὶ νῦν δὲ Κιανοὺς ἔτι ἀπομίμημα τῆς ζητήσεως ποιουμένους ἑορτάζειν τῷ ἥρωι.* Quo loco vox *ἥρως* docet rem Graeco sensu intellegi.

Cf. etiam Prov. Bodl. 888 . . . *καὶ ἔτι δέ φασι τοὺς Κιανοὺς ὡρισμένην ἡμέραν κατ' ἔτος ἀνακαλεῖσθαι τὸν Ὕλαν.*

Cii Hylam, ut deum indigenam, usque ad postremam aetatem multum valuisse etiam nummis sub imperio Alexandri Severi excusis probatur[2]), in quibus figura adulescentis est urnam tenentis, ex qua aqua effluit; quem vix quisquam aliter appellet atque Hylam.

Quaeramus nunc, quae natura illius numinis fuerit. Quam ad rem perspiciendam maximi momenti est, quod ad fontem quendam colebatur, quod apud Cianos Hylas idem significabat atque *fons*, siquidem Hesychio credere licet, qui glossam hanc habet : *Ὕλας· κρήνας Κιανοί*, denique quod secundum Plinium nat. hist. V 143 (et Solinum 42, 2 supra laudatum) fluvius illius regionis Hylas vocabatur[3]).

Quae cum ita sint, puto Hylam pro eo deo habendum esse, qui hominibus aquam fontium fluviorumque ac fortasse cuiusque modi praebet, quem verisimile est ea potissimum anni aetate invocari, qua natura tamquam siti laborare atque languescere videatur. Sed fortasse verum illius dei nomen omnino ignoramus; nam si vox *hylas*, quam Graeci in sollemnitate illa Cianorum audiebant, ipsum fontem vel eius aquam significabat, res ita

[1]) Cf. schol. *ἐρέουσιν· ἀντὶ τοῦ ἐρευνῶσιν, ζητοῦσιν. Ὅμηρος „τὰς ἐρέων Ὀδυσῆι συνήντετο“ καὶ „κνημοὺς ἐξερέῃσι“.*

[2]) Mionnet, Descr. des médailles antiques V p. 253 n. 1480. Cf. n. 1482 et p. 255 n. 1492.

[3]) Quamquam locus Plinianus haud ita dilucidus atque expeditus est; dicit enim . . . *postea sinus in quo flumen Ascanium, oppidum Bryalion, amnes Hylas et Cios cum oppido eiusdem nominis* etc. Cum vero Ascanius et Cius sine dubio eiusdem fluvii nomina sint — alterum ab lacu Ascanio, ex quo effluit, alterum ab urbe ei inditum — suspicor ne Hylam quidem Plinii aliter intellegendum esse. Nam ad Cium unum tantum flumen exstat, quod omnino nomine dignum videatur. Cf. Henr. Kiepert, Specialkarte vom westlichen Kleinasien, Berlin 1890—92.

cogitari, si non debet, certe potest, ut Ciani id quod petebant, potius clamarent quam eius nomen, a quo petebant[1]).

Apud Hesychium locum Aeschyleum Pers. 1055 . . . *κάπιβόα τὸ Μύσιον* s. v. *ἐπιβόα τὸ[ν] Μ.* sic invenis explicatum: *ὅταν θρηνῶσιν αἱ Μυσαί*[2]), *τὸν Μύσιον τὸν Ὕλ[λ]αν*[3]) *ἀνακαλοῦνται.* Si revera Aeschylus de Hyla cogitavit, Mysi eum cum lamentatione quadam coluerunt atque quaesiverunt. Sed res dubia est.

Erant autem in iisdem proximisque Mysorum Phrygumque regionibus alii cultus agrestes, qui Graecis, cum in illas immigrarent, Hylae similes videbantur quique a nonnullis viris doctis cum illo ita coniuncti sunt, ut quod revera de uno tantum veteres tradunt, ad omnes communiter pertinere putarent. Sic exstitit imago adulescentis illius mature mortui, qui sub diversis nominibus ab Asiae incolis itemque a Graecis deploratur.[4]) Significat autem adulescens ille flores herbasque aestivo calore marcescentes ac tamquam emorientes. Libenter concedo talem religionem apud gentes Asiaticas in usu fuisse, sed in singulis nominibus ac numinibus ei attribuendis cautius agendum est. Velut, si quid video, certe non in hoc numero habendi sunt Hylas et Hyacinthus, cuius quidem origo ex vetustissimo Amyclaeorum cultu derivanda atque explicanda est. De semiticis et Aegyptiis deis taceo: cum Hyla eos tantum conferam, qui apud Mariandynos et Phryges colebantur, Bormum et Lityersem. Illae enim gentes Mysis non solum regione sed etiam origine affines sunt,

[1]) Si res ita se habet, vox *Hylas* comparanda est cum illo *ai lenu*, ex quo nomen *Linus*, et *maa-n-chru*, ex quo *Maneros* fingebatur. Cf. *Brugsch* Die Adonisklage u. d. Linoslied, 1852; Religion d. Aegypter p. 13.

[2]) Nolo cum Schowio (*Hesychii lexicon ex codice ms. bibliothecae D. Marci restitutum . . . sive supplementa ad editionem Hesychii Albertinam auctore N. Schow, Lips. 1792 p. 285 n. 2*) lectionem codicis *αἱ Μῦσαι* corrigere in *οἱ Μυσοί*, quamquam coniectura recta observatione continetur. Nam non est, cur querellam ad solas feminas pertinuisse credamus.

[3]) De nominis forma cf. adnot. ad cap. VI.

[4]) Nec desunt qui etiam Aegyptios asciscant. Cf. *O. Müller* Dorier I 346 ss.; *Welcker* Kl. Schr. I 8 ss.; *Preller* Demeter u. Persephone p. 254—261; *Hartung* Relig. u. Myth. d. Griechen IV p. 159; *v. Hahn* Sagwissensch. Studien p. 583; *Preller* Griech. Myth. ³II p. 328.

cum ad eandem arici generis partem eamque lingua non multum ab Armeniis distantem pertineant.[1])

De Mariandynorum Bormo locis veterum diligenter collatis egit Otto Kaemmel (Herakleotika, Progr. gymn. Plauen 1869 p. 12—17). Scientia nostra de Bormo his locis nititur:

Aesch. Pers. 937 ss. *πρόσφθογγόν σοι νόστου τὰν*
κακοφάτιδα βοάν,
κακομέλετον ἰὰν
Μαριανδυνοῦ θρηνητῆρος
πέμψω, πολύδακρυν ἰαχάν.

Nymphidis *περὶ Ἡρακλείας* lib. I (FHG III 13 apud Athenaeum XIV p. 619 f):

Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ᾠδῶν ἐνίας κατανοήσειεν ἄν τις, ἃς ἐκεῖνοι κατά τινα ἐπιχωριαζομένην παρ᾽ αὐτοῖς συνήθειαν ᾄδοντες ἀνακαλοῦνταί τινα τῶν ἀρχαίων προσαγορεύοντες Βῶρμον. τοῦτον δὲ λέγουσιν υἱὸν γενέσθαι ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ πλουσίου, τῷ δὲ κάλλει καὶ τῇ κατὰ τὴν ἀκμὴν ὥρᾳ πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκεῖν· ὃν ἐφεστῶτα ἔργοις ἰδίοις καὶ βουλόμενον τοῖς θερίζουσι δοῦναι πιεῖν, βαδίζοντα ἐφ᾽ ὕδωρ ἀφανισθῆναι. ζητεῖν οὖν αὐτὸν τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας μετά τινος μεμελῳδημένου θρήνου καὶ ἀνακλήσεως, ᾧ καὶ νῦν ἔτι πάντες χρώμενοι διατελοῦσιν.

Apollon. Rhod. Argon. II 780 ss.

ἔνθα δ᾽ ἐπὶ Πριόλαο κασιγνήτοιο θανόντος
ἡμετέρου Μυσοῖσιν ὑπ᾽ ἀνδράσιν, ὅντινα λαὸς
οἰκτίστοις ἐλέγοισιν ὀδύρεται ἐξέτι κείνου,
ἀθλεύων (sc. *Ἡρακλῆς*) *κτλ.*

Domitii Callistrati

a) apud Apollonii Rhodii scholiastam II 780: *ἰδίως τὸν θρηνούμενον Πριόλαόν φησι τῶν ἄλλων Βῶρμον λεγόντων τὸν Τιτίου υἱόν, ὡς Νύμφις καὶ Καλλίστρατος.*

b) apud scholiastam Aeschyli Pers. 940: *Καλλίστρατος ἐν δευτέρῳ περὶ Ἡρακλείας Τιτυοῦ* (l. *Τιτίου*) *τρεῖς παῖδας εἶναί φησιν, Πριόλαν καὶ Μαριανδυνὸν μόνον* (l. *Πριόλαν, Μαριαν-*

[1]) Cf. *Lagarde* Gesamm. Abhandl. p. 291; *Fick* die Indogermanen Europas p. 409 ss.; *Kaemmel* Herakleotika p. 38—45 (de Mariandynis).

δυνὸν καὶ Βῶρμον, ὅν[1])) *κυνηγετοῦντα ἀπολέσθαι, καὶ μέχρι νῦν Μαριανδυνοὺς ἀκμῇ θέρους θρηνεῖν αὐτόν. τὸν δὲ Μαριανδυνὸν αὐξῆσαι μάλιστα τὴν θρηνητικὴν αὐλῳδίαν καὶ διδάξαι Ὕαγνιν τὸν Μαρσύου πατέρα.*

Ex hoc loco iam corrupto libavit

Eustathius ad Dionys. Perieg. 791: *ἰστέον, ὅτι ἐπεχωρίαζον τοῖς Μαριανδυνοῖς θρήνων αὐληταί, ὡς καὶ ἡ παροιμία δηλοῖ Μαριανδυνοῦ μεμνημένη θρηνητῆρος. — Μυθεύεται δὲ παῖς Τιτίου ὁ Μαριανδυνός, ὃς τὴν ὀδυρτικὴν αὐλῳδίαν ηὔξησε καὶ ἐδίδαξε ⟨Ὕαγνιν⟩ τὸν Μαρσύου τοῦ αὐλητοῦ πατέρα, ἐξ οὗ καὶ Μαριανδυνοὶ αὐλοὶ ἐπιτήδειοι τοῖς θρηνοῦσιν. οὗτος κυνηγετῶν, φασιν, ἀπώλετο, καὶ οἱ Μαριανδυνοὶ ἐν ἀκμῇ θέρους ἐθρήνουν αὐτόν.*

Poll. onomast. IV 54: *βώριμος δὲ Μαριανδυνῶν γεωργῶν ᾆσμα, ὡς Αἰγυπτίων μανέρως καὶ λιτυέρσας Φρυγῶν.* . . . 55: . . . *ὁ δὲ Βώριμος ἦν Ἰόλλα* (l. *Πριόλα*)[2]) *καὶ Μαριανδυνοῦ ἀδελφός, Οὐπίου* (l. *Τιτίου*)[3]) *βασιλέως παῖς ἐν θήρᾳ νέος ὥρᾳ θέρους ἀποθανών· τιμᾶται δὲ θρηνώδει περὶ τὴν γεωργίαν ᾄσματι.*

Hesych. s. v. *Βῶρμον· θρῆνον ἐπὶ νυμφολήπτου Μαριανδυνοῦ.*

Idem s. v. *Μαριανδυνὸς θρῆνος· δαιμονίως γὰρ περὶ τοὺς θρήνους σπουδάζουσιν. ἄλλοι εἶδος τωθαστικῆς τὸν Μαριανδυνόν, ὡς Λιτυέρσαν.*

Idem s. v. *Μαριανδυνίζεις· εἰρωνεύεις.*

Quod Kaemmelius dicit nomina *Βώριμος*, *Βῶρμος*, *Μαριανδυνός*, *Πριόλας* ad unum eundemque hominem vel potius deum pertinere, vix quisquam obloquatur. Ac videtur satis facile explicari posse, quomodo varia nomina in fabulam venerint. *Βώριμος* enim vel *Βῶρμος* carminis potius illius flebilis quam numinis nomen esse videtur. *Μαριανδυνός* est nomen gentile, quo significatur eum Mariandynorum deum esse.[4]) Restat igitur

[1]) Dindorfius male *Βῶρμον* ante *Πριόλαν* inseruit.

[2]) Consentio cum C. Muellero FHG IV 354 et eo qui Kaemmelii commentationem recensuit (Philol. Anzeiger I 1869 p. 185) verba tradita corrupta esse.

[3]) Welcker (Kl. Schr. I p. 11 n. 5) in *Οὐπίου* dispicere sibi visus est *Ὑπίου*, quod idem erat fluminis eius regionis nomen.

[4]) Mariandynus in schol. Ap. Rh. II 780 secundum quosdam pater Titiae vocatur. Vides genealogiam vacillantem.

Πριόλας; hoc videtur proprium nomen esse.[1]) Illum igitur Mariandynorum deum, quodcunque nomen habet, constat aestate carmine tibiisque defletum esse. Praeterea vereor, ne nihil de veteris illius religionis natura sciamus. Primum enim ex Hesychii illo: *ἄλλοι εἶδος ᾠδῆς τωθαστικῆς τὸν Μαριανδυνόν* et altero loco: *Μαριανδυνίζεις· εἰρωνεύεις* non audeo quicquam de re nostra concludere, cum minime exploratum sit illum eundem esse Mariandynum, de quo nos agimus. Sane si ad cantum flebilem iocosus quidam ac ludibrii plenus agricolarum usus accedebat isque tantum valebat, ut etiam in proverbium abiret, nonne iure miramur ceteros rei testes de tota ritus dimidia parte tacere? Etiam in Bormi (ut rem vulgato nomine denotem) origine definienda Kaemmelius Graecorum testimoniis nimis confidere videtur. Putat enim apud Nymphidem veterem Mariandynorum ipsorum fabulam conservatam esse, qua in re nulla iusta causa illum ceteris auctoribus praefert. Itaque cum Bormus ab hoc in aquando periisse dicatur, concludit eum fuisse deum fluviorum fontiumque aestate evanescentium. Ad hanc sententiam fulciendam eo utitur, quod Callistratus (atque ex eo vel ex eodem fonte Eustathius) de Mariandyno carmina tristia tibiis egregie modulante tradit. Id enim iure fontium et fluviorum potissimum deo attribui, cum arundinis motae sonus tibiae similis sit. At mihi satis apertum videtur ex tibiarum in Bormo deflendo usu fabulam de Mariandyno ipso tibicine exortam esse. Restat igitur, quod supra de aquando dictum est. Sed Nymphidis historiola non minus Graecorum fictionem redolet quam eorum narratiunculae, qui Bormum in venando pereuntem faciunt. Suspicionis maximam ansam dat, quod Nymphis agricolas Bormum quaerere (*ζητεῖν αὐτὸν τοὺς ἀπὸ τῆς χώρας*) dicit. Id enim cum lamentatione illa, de qua omnes auctores consentiunt, coniungere difficile est. Nimirum siquis ut mortuus defletur, quis eum quaeret? Praeterea etiam vox *ἀνακαλεῖσθαι* apud unum Nymphidem invenitur. Tum accedit aquatio: ut brevis sim, narratio illa videtur ad exemplum eius fabulae, quae de Hyla ferebatur, conficta neque alio loco *νυμφόληπτος Μαριανδυνός* Hesychii habendus esse videtur.

[1]) Oppidum eiusdem nominis commemoratur in schol. Ap. Rh. II 780:

Quid igitur Bormus est? De hoc, nisi fallor, opinionem dudum prolatam tenere licet. Illo carmine revera natura exarescens defleri videtur. Cum Hyla vero praeter imitationem de qua dixi, ei nihil commune est.

Lityersem Phrygum, qui Celaenis habitasse dicebatur, Kaemmelius non secus ac Bormum pro aquae daemone habet, sed in hoc quoque ea fabulae parte nimium nisus est, quae minime vetusta indigenarum opinio putanda videtur. Contra recte Guilelmus Mannhardt *Mythologische Forschungen* [1]), *Strassburg 1884 p. 1—57* cognovit Lityersem pertinere ad usum quendam messorum Phrygiorum, quo de frugum genio interficiendo agatur. Vox *lityerses* primum nomen cantus fuisse videtur (cf. Pollux I 38; IV 54. Schol. Theocr. X 41. Athenaeus XIV 10 p. 619a. Hesych. et Photii lexicon s. v., quos locos Mannhardtius p. 15 cum adnot. 1 recte censet ut ex eodem fonte ortos unius instar esse. Praeterea iam Menander, qui in Carchedonio sua versum habebat *Ἄιδοντα Λιτυέρσην ἀπ' ἀρίστου τέως* (cf. Photius et Suidas) vocem similiter usurpavit [2])). A Graecis demum rem parum intellegentibus sicut Bormus etiam Lityerses heros factus esse videtur. Fabulae autem duae species ad nos pervenerunt. Altera invenitur apud Pollucem IV 54 : Lityerses quemlibet ad metendi certamen provocabat, quemque superaverat, verberabat; postremo autem ipse victus et interfectus est. Altera species ad Sosithei Alexandrini drama satyricum redit, quod inscriptum erat *Δάφνις ἢ Λιτυέρσης*. Fragmenta apud complures scriptores servata collecta sunt ab Augusto Nauck, Tragic. Graecor. fragm. ed. II. p. 821—823. Secundum hanc fabulam Lityerses, si quis peregrinus accedebat, eum invitabat, ut apud se deverteretur, cibum potumque largum ei praebebat; tum vero eum cogebat secum metere. In agro caput homini desecabat corpusque manipulo circumdabat. Tandem vero Hercules Lityersem necavit, corpus in Maeandrum abiecit. — Hunc rei finem

Πριόλας . . . ἀφ' οὗ καὶ ἡ πόλις. Cf. Nicander Alexipharm. 15 *ἄστυρα Πριόλαο* et Steph. Byz. s. v. *Πριόλα.*

[1]) = *Quellen u. Forschungen zur Sprach- u. Culturgeschichte der germanischen Völker LI.*

[2]) Invenis fragmentum apud Meinekium Comic. Graec. fragm. II 146, apud Kockium Comic. Attic. frgm. III 76.

apparet ad priscam fabulam a Graecis posteriore tempore demum adsutum esse eo consilio, ne crudelitas Lityersae impunita esset. Quod cum ita sit, ne ex fluminis quidem mentione in hoc conexu rerum facta quicquam de Lityersae natura discendum esse puto, quod Kaemmelio videbatur (p. 24). Immo proficiscendum est a Lityersae mira illa crudelitate. Homines, quorum capita desecantur, imago frugum sunt, quae demetuntur, id quod eo apertius est, quod manipulis implicantur. Ea autem quam Pollux IV 54 habet narratione res aliquantum delenitur, cum Lityerses homines non interficiat, sed tantum verberet. Summa tamen rei eadem est : Lityersem messorem esse advenisque vim afferre. Cantus Phrygum, qui ad hanc rem pertinebat, varie describitur. Est *θεριστικὸς ὕμνος* secundum Apollodorum, cuius in schol. Theocr. X 41 [1]) haec verba afferuntur : *καθάπερ ἐν μὲν θρήνοις ἰάλεμος, ἐν δὲ ὕμνοις ἴουλος, ἀφ' ὧν καὶ τὰς ᾠδὰς αὐτὰς καλοῦσιν, οὕτω καὶ τῶν θεριστῶν ᾠδὴ Λιτυέρσας.* Accuratius carminis argumentum affertur in eodem scholio sine auctoris nomine: *ὅθεν καὶ νῦν οἱ θερισταὶ κατὰ Φρυγίαν ᾄδουσιν αὐτὸν ἐγκωμιάζοντες ὡς ἄριστον θεριστήν.* Sed cum hac laude optimi messoris etiam querella quaedam de frugum tamquam necatarum fato coniuncta erat, si recte Pollux l. l. dicit : *ᾔδετο δὲ ὁ θρῆνος περὶ τὰς ἅλως καὶ τὸ θέρος.* Alia etiam pars illius usus ex Hesychio cognoscitur, qui s. v. *Μαριανδυνὸς θρῆνος* haec habet : . . . *ἄλλοι εἶδος ᾠδῆς γεωργικῆς τὸν Μαριανδυνόν, ὡς Λιτυέρσαν.* Itaque ad tristiorem carminis partem accessisse videntur agricolarum quidam lusus, qui ex metendi laetitia facile intelleguntur.

Haec de Lityerse : vidimus nec de hoc nec de Hyla aut Bormo multa a veteribus tradi, ex quibus cognoscatur, quid illi a principio significaverint atque valuerint. Quod quamvis doleas, noli mirari. Nam Graeci cum illas religiones atque illos usus viderent, certe non accurate perspiciebant neque operam dabant, ut intellegerent, sed res secundum suas opiniones accipiebant fabulisque exornare non dubitabant. Attamen id ex memoriae frustulis, quantulacunque sunt, elucere puto Hylam nostrum neque cum Bormo neque cum Lityerse artiore ullo necessitatis vinculo coniunctum esse.

[1]) Cf. Suidas s. v. *Λιτυέρσης.*

II. De Graecorum ante Alexandrinorum aetatem fabulis.

In Graecorum fabulis Hylas Herculis comes est, a quo seiunctus nusquam invenitur. Quaerendum igitur est, quomodo factum sit, ut illi adiungeretur.

Quod sic videtur explicandum esse : Hercules in tota Propontidis atque Ponti Euxini ora colebatur et multarum urbium conditor vocabatur [1]). In quarum numero Cius erat, cuius cives Hylam quotannis vocare solebant. Nummos enim Cianorum novimus, in quibus Hercules *οἰκιστής* dicitur [2]). Alia sane de Cii urbis origine fabula exstabat, quam Aristoteles in libro de Cianorum civitate tradidit apud scholiastam ad Apoll. Rh. I 1177 : *ἔστι δὲ πόλις Μυσίας ἀπὸ Κίου τοῦ ἀφηγησαμένου τῆς Μιλησίων ἀποικίας, ὡς ἱστορεῖ Ἀριστοτέλης ἐν Κιανῶν πολιτείᾳ. κατῴκησαν δὲ αὐτὴν πρῶτον Μυσοί, ἔπειτα Κᾶρες, τρίτον Μιλήσιοι.* Quocum consentit Strabo XII 4, 3 p. 564 C. : . . . *Κίον δέ, καὶ τοῦτον Ἡρακλέους ἑταῖρον καὶ σύμπλουν, ἐπανελθόντα ἐκ Κόλχων αὐτόθι καταμεῖναι καὶ κτίσαι τὴν πόλιν ἐπώνυμον αὐτοῦ.* Itaque praeter Herculem alius urbis conditor praedicabatur; nec vero errabimus, si hunc Cium, qui, ut saepe factum est, nomen ex urbe traxit [3]), posteriore aetate fictum esse putabimus. Quae sententia eo confirmatur, quod Cius Herculi ut socius additur; cum enim in nullo Argonautarum catalogo inveniatur, sero videtur a nescio quo scriptore vel poeta huic numero additus esse. Quod vero colonos Milesios duxisse dicitur, facile fingi poterat. cum constaret Cium urbem a Milesiis conditam esse. Contra Hercules nisi antiquum Cii cultum habebat, vix a quoquam postea oppiduli conditor factus esset. Hercules aut a Milesiis in cultum Cianorum introductus est aut iam antea ibi colebatur. Urbis nomen vix a Milesiis immigrantibus statutum esse potest, cum secundum Aristotelem iam dudum urbs primum Mysorum, tum Carum

---

[1]) Urbes, in quibus Hercules Conditor colebatur, enumeratas invenis apud Spyrid. P. Lampron (De conditorum coloniarum Graecarum indole praemiisque et honoribus = *τὰ κατὰ τοὺς οἰκιστὰς τῶν παρ' Ἑλλήνων ἀποικιῶν καὶ τὰς αὐτοῖς ἀπονεμομένας τιμὰς καὶ προνομίας* Lips. 1873) p. 26 ss.

[2]) Mionnet Suppl. V p. 248 n. 1457.

[3]) Cf. Spyr. P. Lampros p. 39 ss.

exstaret, cuius nomen cur immutarent advenae Milesii non habebant. Itaque etiam hac ratiocinatione probatur, quod de eiusmodi conditorum nominibus in universum constat : ea plerumque sera aetate inventa esse, qui fuit mos Ephori similiumque scriptorum.

Si igitur Hercules antiquissimis iam temporibus Cium condidisse dicebatur, facile fieri potuit, ut veteres Cianorum consuetudines atque usus ad eum ut auctorem referrentur. Velut quod Hylam vocabant, dicebant, credo, Herculem primum eundem vocasse ritumque instituisse. Iam si quis quaerebat : cur Hercules Hylam vocavit atque desideravit? fabula fingebatur. Constabat Hylam in fonte esse; itaque in fontem incidisse dicebatur. Hic vero suavissimum ac vere Graecum inventum additum est nymphas illum pulchritudine eius accensas rapuisse. Accedebat nova quaestio, qua occasione Hercules in illam regionem delatus esset. Ac satis antiquis temporibus Argonautarum expeditio ad hanc rem explicandam accita est. Nam quamquam Hercules cum Minyis illis in genuina fabula coniunctus non erat, tamen simulatque per totam Graeciam gloria eximii illius roboris praeclaraeque virtutis pervulgata est, fieri non potuit, quin summus heros fortissimorum Graecorum illi societati adnumeraretur; quod revera antiquissimis iam temporibus factum esse exemplo Hesiodi vel poetae ignoti probatur, qui secundum schol. Apoll. Rhod. I 1289 eum in *Κήυκος γάμῳ* inter Argonautas fuisse commemorat. Quod idem Herculem post brevem navigationem relictum esse narrat, non multum refert; hoc certe constat iam illa aetate fuisse, qui Herculem in Argonautarum numerum referrent. Itaque etiam Cium ille in Argonautarum expeditione pervenisse dicebatur. Sic rem iam Cinaetho Lacedaemonius [1]) narrare potuit, de quo apud schol. Apoll. Rh. I 1357 haec legis : *ὅτι δὲ Κιανοὶ ὅμηρα ἔδοσαν Ἡρακλεῖ καὶ ὤμοσαν μὴ λήξειν ζητοῦντες Ὕλαν καὶ φροντίδα ἔχουσι Τραχινίων διὰ τὸ ἐκεῖσε κατοικισθῆναι ὑφ' Ἡρακλεῖ τοὺς ὁμηρεύσαντας, Κιναίθων ἱστορεῖ ἐν Ἡρακλείᾳ* [2]). Si scholiasta rem accurate exposuit, duas po-

---

[1]) Qui secundum Eusebium (Chronic. II p. 81 ed. Schöne) IV. olympiade vixit. Cf. Hesiodi, Eumeli, Cinaethonis etc. fragmenta ed. Marckscheffel p. 245 ss.

[2]) Marcksch. p. 249.

tissimum hoc loco res non levis momenti nacti sumus. Habemus veterem poetam, qui fabulam de Hercule et Hyla iam copiosius tractavit et variis inventis auxit atque exornavit. Habemus praeterea exemplum, quo discimus, quo modo in hac re Apollonius auctores secutus sit, scilicet eum quae tradita erant diligenter in usum suum vocasse ac sua magis collegisse quam invenisse. Quamquam propter id ipsum, quod scholii verba cum Apollonio nimis consentiant, Seeligero (in lexico Roscheriano I p. 2793) dubium videtur, num scholiastae fides habenda sit. Sed hic omnino tam probus est auctor, ut ne hoc quidem loco ei diffidere liceat. Neque magis adsentior iis, qui in nomine Cinaethonis errorem inesse putant, cum omnino non intellegam, cur de hoc nomine dubitandum sit. Non cum Bernhardyo (Gesch. d. griech. Lit. I 308) puto *Κιναίθων* ex *Κόνων* corruptum esse — quae profecto corruptela vix explicari posset — ut malim cum Keilio dubitare, annon etiam eo loco, quo Bernhardyus coniecturam suam fulcire studet, schol. I 1165 pro Conone Cinaethon restituendus sit. Quod in illo fragmento dictum est de obsidibus Cianorum in oppidum Trachinem deductis atque omnino de quadam inter Cianos et Trachinios necessitudine, fortasse ad veram prisci aevi rerum condicionem referendum est. Apud Eustathium enim ad Dionys. Perieg. 809 legimus : . . . *ἔστι δέ, φασί, Φρυγία καί τις τόπος Εὐρωπαῖος περὶ τὴν Οἴτην τὸ τῆς Τραχῖνος ὄρος, οὕτω κληθεῖσα παρὰ τὸ πεφρύχθαι τὸν Ἡρακλέα καυθέντα.* Cum vero Phryges atque Mysi inter se artissime cognati sint, fortasse vetus regionis Trachiniae memoria apud Mysos Phrygesque Asiaticos valebat. (Nam nomen *Φρυγία* a Phrygibus, non a verbo *φρύγειν* derivandum esse vix opus est monere.) Utut haec res se habet, certe inter Cianos et Trachinios necessitudinem quandam fuisse ipsis scholiastae verbis *καὶ φροντίδα ἔχουσι Τραχινίων* et Apollonii I 1355 s. . . . *ἐνκτιμένης τε μέλονται Τρηχῖνος* demonstratur, cum talia poetae invenire non soleant.

Circumspicientibus alia Hylae vestigia in antiquioribus litteris nobis occurrit Hellanicus. Legimus enim schol. Ap. Rh. I 131 *σὺν καί οἱ Ὕλας] οὗτος Ἡρακλέους ἐρώμενος, υἱὸς δὲ Θειοδάμαντος τοῦ Δρύοπος. . . . Ἑλλάνικος δὲ Θειομένη ἀντὶ Θειοδάμαντος ὀνομάζει.* Cf. schol. I 1207 *τόφρα δ' Ὕλας] τὸν Ὕλαν ὁ μὲν*

Ἀπολλώνιος Θειοδάμαντός φησιν υἱὸν εἶναι, Ἑλλάνικος δὲ Θειομένους. Quod Hellanicus narrat, ut historicus non ipse invenit, sed ex fontibus hausit. Itaque putandum est iam ante Hellanicum fabulam de Hyla cum ea coniunctam fuisse, qua de Thiodamante vel Thiomene Dryopum rege agebatur, ut etiam ex hoc testimonio perspiciamus apud Graecos fabulam iam antiquis temporibus variis ornamentis auctam esse. Unum vero, quod apud posteriores poetas legimus, antiqua aetate nondum in fabula fuisse puto : Herculem Hylam amasse. Nam Thiodamas Herculis hostis erat filiusque eius patre interfecto vi captus servus potius quam amasius fieri debebat. Cuius rei memoria etiam apud eos poetas postea vigebat, qui Herculem Hylae amantem fecerunt. Nam etiam apud hos servi muneribus fungitur.

Aeschyleum illud *ἐπιβόα τὸ Μύσιον* iam supra p. 4 commemoravi, quod utrum ad Hylam pertineat necne, dubium est.

Exemplum hominis carissimi frustra quaesiti ac deplorati Hylas in versu illo est, qui invenitur apud Aristophanem Plut. 1127

ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς,

qui quidem iam a veteribus interpretibus ad Hylam relatus est neque iniuria, ut videtur; quem versum ab Aristophane ex tragoedia quadam desumptum esse Hemsterhusius suspicatus est. Quae opinio confirmatur Ovidii versu Tristium II 406, ubi Hylas inter tragoediarum argumenta commemoratur. Itaque illud *ποθεῖς κτλ.* a Nauckio in fragmenta tragicorum Graecorum receptum est (ed. II p. 851 adesp. 63.). Sed quid praeter illum versum in tragoedia fuerit, vix enucleari potest. Nam quae habemus ad Aristophanis locum scholia, aetatis Byzantinae sunt, quocum congruit, quod Suidas s. v. *ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα* etc. nihil commentarii addit; nec quid illi seri aevi interpretes doctrinae habuerint, quid finxerint, dinoscere possumus. Duae narrationes de Hyla in his scholiis insunt. Altera haec est[1]) : *τοῦ Θησέως Ἡρακλῆν εἰς τὴν Ἀργὼ ἐμβιβάσαντος, ἡνίκα πρὸς*

[1]) Ex codice Parisino Q (Bibl. nation. 2821 = Regio Duebneri), qui ad Plutum maxime Thomae Magistri scholia praebet. Cf. K. Zacher, Die Handschriften etc. der Aristophanesscholien (JJ. Suppl. XVI 1888) p. 627. Scholium exscripsit Duebner p. 607.

Κολχοὺς ἀπέστειλεν αὐτὸν κομίσοντα τὸ χρυσόμαλλον δέρας, συμπαρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἡρακλῆς καὶ Ὕλαν τὸν ἑαυτοῦ ἐρώμενον. ἐν δὲ τῷ παραπλέειν τῇ χέρσῳ κρήνην ἰδών τινα ὁ Ἡρακλῆς ἀπέστειλε τὸν Ὕλαν κομίσοντα ὕδωρ. ὃς καὶ ὑπὸ τῶν Νηρηίδων ἁρπαγεὶς ἀφανὴς γέγονεν. Ἡρακλῆς οὖν μηκέτι τοῦ μείρακος ὑποστρέψαντος περιῄει πᾶσαν τὴν ἐκεῖσε ὕλην ζητεῖν (l. *ζητῶν*) *τὸν ἐρώμενον καὶ ἐξ ὀνόματος καλῶν· πρὸς ὃν αἱ Νηρηίδες τοῦτ' ἔφασαν 'ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα'.* Ex hoc scholio aliud derivatum videtur[1]) : *ὁ Ἡρακλῆς εἶχεν ἐρώμενον τὸν Ὕλαν· ὅτε γὰρ παρὰ τοῦ Θήσου* (l. *Θησέως*) *ὁ Ἡρακλῆς ἐπέμφθη ἐπὶ τῷ λαβεῖν τὸ χρυσόμαλλον δέρας, εἶχε καὶ τοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ. πέμψας*[2]) *οὖν τοῦτον λαβεῖν ὕδωρ, παρὰ τῶν Πηγῶν* (corr. Foerster hic et infra e *πηγῶν*)[3]) *ἡρπάσθη, ὡς ἱστορεῖ Θεόκριτος· καὶ τοῦ Ἡρακλέους τοῦτον ζητοῦντος παρὰ τῶν Πηγῶν τοῦτο ἤκουσε· 'ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς'.* Altera narratio his verbis continetur[4]): *Ἡρακλῆς πλέων μετὰ τῆς Ἀργοῦς εἰς Κόλχους σὺν Ἰάσονι ἐν Κίῳ τῇ νήσῳ ἐξελθὼν καὶ πέμψας τὸν ἐρώμενον αὐτοῦ Ὕλλαν ὕδωρ ἀντλῆσαι, περιέμενεν αὐτόν. τοῦ δὲ ὑπὸ Νυμφῶν ἁρπασθέντος Ἡρακλῆς πολὺν χρόνον ἐζήτει· ὕστερον δὲ ὑπό τινος αἰθερίας φωνῆς ἤκουσε*

'ποθεῖς τὸν οὐ παρόντα καὶ μάτην καλεῖς'.

ἐλήφθη οὖν τοῦτο εἰς παροιμίαν ἐπὶ τῶν μάτην προσδοκώντων. Hanc rei descriptionem haud ita commendat, quod Cius pro insula habetur[5]); num Cius urbs cum Ceo vel Chio insula confusa est? Illa suspecta est, quod Theseus Herculem impulisse dicitur, ut cum ceteris ad Colchos navigaret; neque verisimile est Herculem ex nave fontem videre potuisse, cum non solum omnino constet rem in silva accidisse fontemque silva abditum fuisse, sed in ipso hoc scholio eadem silva commemoretur. Itaque in universum utrique narratiunculae diffidendum est. Sed altera quae vocem

[1]) Ex codice Dorvilliano, nunc Bodleiano Dorv. X 1. 3,13.

[2]) *Πέμψας* est nominativus absolutus.

[3]) *Πηγῶν* hoc loco idem fere significat atque *Νηρηίδων*. Cf. Apoll. Rhod. I 1221 *κρήνην, ἣν καλέουσιν Πηγὰς ἀγχίγυοι περιναιέται* et 1243. Prop. I, 20, 33.

[4]) In eodem codice Dorvilliano ab Hemsterhusio collato invenitur; in editione Aldina hoc unum scholium inest.

[5]) Doctrina tantidem est, quanti Mythogr. Vatic. I 20 *Graeci dum irent contra Troiam et ad* ***insulam****, quae* ***Aulis*** *vocabatur, venissent . . .*

ex aethere profectam parum apte inducit etiam magis quam prior a genuina remota est.

Quoniam congessi, quae usque ad Alexandrinos de Hyla in Graecorum litteris investigari poterant, pauca addam quibus illustrem, qua ratione Hylas cum Argonautarum fabula coniunctus sit. Apollonius Rhodius, de quo paulo infra fusius dicam, propter Hylam amissum narrat Herculem, cum quaerendo tempus tereret, a sociis relictum esse. Alia est ratio Nicandri et Theocriti. Uterque enim — alter terra, alter mari — Herculem, quamquam Hylam amiserit, ad Colchos pervenire fingit. Puto utramque rationem Hylae cum Argonautis coniungendi, sive propter illum Herculem amiserunt sive non amiserunt, in carminibus Graecorum iam ante Alexandrinos fuisse. Praetera autem erant, qui Herculem **A p h e t i s** in oppido Thessaliae relictum esse narrarent. Quod in universum refert scholiasta Apoll. Rh. I 1168 *μεσόθεν ἆξεν] διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν φασὶ καταλελεῖφθαι τὸν Ἡρακλέα ἐν Κίῳ. οἱ δὲ ἐν Ἀφεταῖς, ἐπειδὴ ἑτεροκλινῆ τὴν Ἀργὼ ἐποίει.* Vetustissimus auctor, qui, quantum nos scimus, hoc narravit, est **P h e r e c y d e s**. Cf. Apollod. I 9, 19 : *Φερεκύδης δὲ αὐτὸν ἐν Ἀφεταῖς ταῖς Θεσσαλίας ἀπολειφθῆναι λέγει, τῆς Ἀργοῦς φθεγξαμένης μὴ δύνασθαι φέρειν τὸ τούτου βάρος.* Quem **A n t i m a c h u s** secutus est. Cf. schol. Ap. Rh. I 1289 : . . . *Ἀντίμαχος δὲ ἐν τῇ Λύδῃ φησὶν ἐκβιβασθέντα τὸν Ἡρακλέα διὰ τὸ καταβαρεῖσθαι τὴν Ἀργὼ ὑπὸ τοῦ ἥρωος.* Idem locus, alia causa affertur in carmine vetustissimo, quod erat de **C e y c i s n u p t i i s**. Cf. id. schol. : *Ἡσίοδος ἐν τῷ Κήυκος γάμῳ ἐκβάντα φησὶν αὐτὸν ἐφ' ὕδατος ζήτησιν τῆς Μαγνησίας περὶ τὰς ἀπὸ τῆς ἀφέσεως αὐτοῦ Ἀφετὰς καλουμένας ἀπολειφθῆναι*[1]). Apud hos igitur scriptores Hylam commemoratum non fuisse concludemus. Quod Hesiodus de Herculis aquatione dixisse ferebatur, similis est ei aquationi, qua Hylas perit. Sed dubium est, utrum altera fabula quodammodo alterius imitatio putanda sit necne.

[1]) Hanc narrationem sequitur Herodotus VII 193: *ἔστι δὲ χῶρος ἐν τῷ κόλπῳ τούτῳ τῆς Μαγνησίης, ἔνθα λέγεται τὸν Ἡρακλέα καταλειφθῆναι ὑπὸ Ἰήσονός τε καὶ τῶν συνεταίρων ἐκ τῆς Ἀργοῦς ἐπ' ὕδωρ πεμφθέντα . . . ἐντεῦθεν γὰρ ἔμελλον ὑδρευσάμενοι ἐς τὸ πέλαγος ἀφήσειν* etc. (Nomen derivatur ex hoc *ἀφήσειν*, non ut supra); quod Diodorus IV 44,5 in hunc modum mutavit: *ὁμοίως καὶ τὸν Ἡρακλέα τινὲς παραδεδώκασι πρὸς ὑδρείαν ἐξελθόντα κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τῶν Ἀργοναυτῶν ἐπὶ τῆς χώρας ἀπολειφθῆναι.*

III. De Alexandrinis.

Poetae Alexandrini pro artis indole fabulam in deliciis habuerunt. Nam et Hercules, vir robore praestantissimus armisque et pugnis assuetus, qui tamen tenerum puerum diligenter colebat atque parentis instar magisque parente amabat, per se iis qui molles animi motus describendos ac celebrandos imprimis sibi proponerent, iucundissimum argumentum praebebat. Nec minus dolor Herculis puero amato privati idoneus videbatur, qui culte depingeretur. Accedebat nympharum amor, quo fabulae eximia gratia addebatur. Itaque mirum non est, quod haec fabula poetis illius aetatis admodum placebat et multifariam tractata est. Ad nos pervenerunt ex illis temporibus tres integrae vel paene integrae narrationes, alios poetas aut scriptores partim constat partim verisimile est de Hyla egisse, nec dubium est, quin ab aliis eadem res prolata sit, de quibus neque quicquam sciamus neque concludere possimus. Nunc vero ad singula transeamus.

1. Apollonius Rhodius

in Argonauticorum libro primo haec narrat (v. 1153—1357): Argonautae Iasone duce ad litus Cianum appropinquaverant, cum ventus plane remisit. Itaque remis, quantum quisque potuit, incubuerunt, ut navem ad oram appellerent. Qua in re Hercules quoque summa virium contentione occupatus remum fregit. Sub vesperum nave appulsa Argonautae a Mysis benigne recepti sunt; dum ceteri cenae stratisque provident, ille, ut novum remum sibi pararet, in silvam abiit. Interim Hylas (qui I 131 s. iam commemoratus est:

> . . . *σὺν καί οἱ Ὕλας κίεν ἐσθλὸς ὀπάων,*
> *πρωθήβης, ἰῶν τε φορεὺς φύλακός τε βιοῖο)*

cum aeneo vasculo (*χαλκέῃ σὺν κάλπιδι*) procul a turba nautarum fontis sanctos fluctus (*ἱερὸν ῥόον*) quaerebat, ut illi aquam ad cenam hauriret ceteraque absenti diligenter administraret. Nam ad talem consuetudinem Hercules eum educaverat, cum infantem ex patria domo abduxisset, filium Thiodamantis, regis Dryopum, quem necaverat. Manum cum eo conseruerat propter bovem. Thiodamantem enim in agro arando versantem ille rogaverat,

ut sibi bovem praeberet; quem cum Thiodamas dare nollet, ei invito ademerat, cum causam belli contra Dryopes quaereret propter horum iniurias iratus. Sed haec a proposito longius absunt. Hylas autem celeriter ad fontem pervenit, quem vicini Pegas vocant (*ἣν καλέουσι Πηγὰς ἀγχίγνοι περιναιέται*). Modo nympharum chorus instituebatur; cunctae enim nymphae, quae circa amoenum illum locum habitabant, Dianam nocturnis cantibus celebrare solebant. Iam accesserant, quae cacumina montium nactae erant quaeque antra et quae silvas tenebant; fontis autem pulchri nympha naias (*νύμφη ἐφυδατίη*) modo emersit : vidit illum prope se pulchritudine et gratia splendentem, cuius faciem ei lunae lux ostendebat. Statimque Venus animum nymphae insuperabili desiderio incendit. Ubi igitur ille urnam in aquam demisit ad fontem procumbens, aqua autem cum fremitu in urnam influere coepit, statim illa laevum bracchium collo Hylae circumiecit tenerum os basiare studens; dextera vero manu ulnam eius attraxit : sic ille medium in verticem incidit. Hylae clamantis vocem solus comitum Polyphemus audivit, qui longius a ceteris processerat. Herculis enim reditum exspectabat. Tum vero celeriter ad Pegas contendit atque alta voce clamans per totam regionem cucurrit gladio destricto, ut Hylam sive a praedonibus sive a bestiis liberaret. Sic gladium nudum vibrans in tenebris Herculi occurrit. Statim contentione vix halans: Miserrime, inquit, equidem tibi omnium primus gravem calamitatem narrabo. Hylas enim, qui fontem petivit, non salvus rediit; sed aut praedones eum secum abducunt aut ferae in eum impetum fecerunt : clamorem eius audivi. Quibus verbis maxime commotus Hercules abiecta pinu, quam ut remum haberet, radicitus evellerat, rursus in silvam currit tauro furenti similis, qui a tabano vexatur, et maxima voce Hylam vocat. Iam vero stella matutina apparebat ventusque aderat; quo usi urgente Tiphye gubernatore Argonautae navem conscenderunt ancorasque solverunt. Ubi autem aurora diem clarum produxit, cognoverunt se illos reliquisse, qua de re magna inter socios rixa orta est. Iasonem Telamon incusavit, quod libenter Herculem reliquisset, ne gloria sua obscuraretur. Gubernatorem autem commovisset, ut navem ad Mysorum litus reduceret, nisi Boreadae id impedivissent. Qui postea iustam

poenam non effugerunt, cum Hercules eos a ludis in Peliae mortui honorem actis redeuntes in insula Teno interficeret. Quo facto eos tumulo condidit (*ἀμήσατο γαῖαν ἀμφ᾽ αὐτοῖς*) atque in eo columnas duas erexit, quarum altera aquilonis flatu movetur. Argonautis vero Glaucus, Nerei prudens interpres (*πολυφράδμων ὑποφήτης*), e mari emersus nuntiavit ipsius Iovis voluntate Herculem impediri, quominus cum ceteris ad Aeetem perveniret; Argis eum duodecim illos labores ab Eurystheo impositos perficere debere [1]), tum paucis sponte additis inter deos immortales receptum iri. Item Polyphemum secundum fatum ad Cii fluminis ostium in Mysis oppidum conditurum diemque supremum in Chalybum finibus obiturum esse. Hylam vero, inquit, cuius causa illi aberrantes relicti sunt, nympha diva sibi coniugem elegit. Talia locutus in mare rediit; Argonautae vero auditis laetabantur. Telamon Iasonem precatus est, ut sibi ignosceret : concordia restituta est. Nautae igitur ut antea ad remos consederunt; illi autem quod in Iovis voluntate erat fecerunt : alter in Mysis remansit oppidum conditurus, alter Argos rediit. Minatus vero est se terram Mysorum vastaturum esse, nisi quod fatum Hylae vel vivi vel mortui fuisset, invenirent. Ac pollicebantur se nunquam desituros esse Hylam quaerere huiusque rei obsides nobilissimos ei adulescentes dederunt. Quamobrem adhuc Ciani Hylam, Thiodamantis filium, quaerunt Trachisque urbs iis curae est. Nam ibi Hercules obsides a Mysis acceptos deposuerat.

Haec sane narratio, siquidem variarum rerum, quas poeta ad ipsam fabulam addidit, ambages respicimus, vere epica est. Id additamentum, quod quis maxime miretur, est de Polyphemo. Nam hic Hylam quaerens 1243—1252, Hercules idem faciens 1261—1272 ita describuntur, ut fere fabulae duplicatio exsistat, qua, ut recte Georgius Knaack [2]) dixit, vis poetica enervatur. Atque hoc quidem in propatulo est Apollonium, quod de Poly-

---

[1]) I 122—131 narratum est Herculem apro Erymanthio capto Argonautis Eurystheo invito se iunxisse.

[2]) Herm. XVIII p. 30.

phemo narrat, non ex suo ingenio invenisse. Nam si invenisset, operam dedisset, ut ipse sibi difficultates pareret. Immo puto eum duas diversas fabulas in unam conglutinasse, quae eius consuetudo fuit. Erant enim, qui non Iasonem, sed Herculem ducem Argonautarum facerent. [1]) Apollonius, qui fabulam sine dubio vetustiorem secutus Minyarum ducem Iasonem tenuit, tamen alteram fabulam prorsus tacere noluit. Quare I 331—349 narrat Herculem quidem ab omnibus uno ore ducem appellatum esse, sed munus non suscepisse; tum illo ipso auctore Iasonem creatum esse. Hoc quamquam primo obtutu satis scite excogitatum videtur, tamen quam artificiosum sit, eum qui rem acrius examinaverit, fugere non potest. Nam Iason totam expeditionem suscepit a Pelia iussus; ceteros, quicunque erant, auxilio tantum sibi arcessivit : itaque ducem creare omnino non opus erat, cum is re ipsa ab initio designatus esset. Quod quodammodo ipse Apollonius confitetur, cum Herculem dicentem faciat I 347 :

αὐτός, ὅτις ξυνάγειρε, καὶ ἀρχεύοι ὁμάδοιο.

Aliud eiusdem consuetudinis invenio exemplum in ea ipsa parte, qua quid in Mysis acciderit tractatur, dico versus 1298—1325. Erat, ut ex scholiis ad eum locum collatis discimus, Herculis cum Boreadis simultas in fabulis Graecorum satis pervulgata; quare quod ad varias causas huius rei inventas Apollonius sive is quem sequebatur, novam eam addidit, quam vv. 1298—1309 legimus, Boreadas impedivisse, quominus Argonautae Herculem imprudenter relictum recuperarent, hoc per se nec mirandum

---

[1]) Cf. Nicander *Ἑτεροιούμενα* II frg. 48: *Ἡρακλῆς ὅτε μετὰ τῶν Ἀργοναυτῶν ἔπλει, στρατηγὸς ὑπ᾽ αὐτῶν ἀποδειχθείς* etc. Strabo quoque rem ita intellegere videtur, cum dicat Hylam unum ex sociis Herculis itemque Cium (XII 4,3 p. 564 C. . . . *τὸν Ὕλαν, ἕνα τῶν Ἡρακλέους ἑταίρων* . . . et *Κίον δὲ, καὶ τοῦτον Ἡρακλέους ἑταῖρον καὶ σύμπλουν*). Hi duo testes a Seeligero (lex. Roscher. s. v. Argonautensage p. 509) omissi sunt. Praeterea Dionysius Mytilenaeus huic numero adiungendus est. Cf. Apollod. I 9, 19 *Διονύσιος . . . αὐτὸν* (sc. Herculem) *καὶ ἡγεμόνα φησὶ τῶν Ἀργοναυτῶν γενέσθαι.* Quem secutus est Diodorus IV 41,3 . . . *τοὺς δ᾽οὖν ἀριστεῖς συνελθόντας ἑλέσθαι σφῶν αὐτῶν στρατηγὸν Ἡρακλέα προκρίναντας κατ᾽ ἀνδρείαν.* Cf. etiam scholia ad Aristoph. Plut. 1127 supra (p. 13 s.) laudata.

nec vituperandum est.[1]) Statim vero poeta aliam causam profert, qua commoti Argonautae libenter consilio Herculis quaerendi destiterint quaeque ita ad rem expediendam idonea est, ut altera prorsus superflua videatur. Glaucus enim ille senex marinus illos de Herculis, Polyphemi, Hylae fatis certiores facit, ita ut sedatis animis iter pergant. Glaucum quoque vaticinantem Argonautarum fabulae dudum insertum fuisse putandum est, cuius rei vestigium Diodori loco exstat IV, 48, 6 *τοῦ δ' Ὀρφέως, καθάπερ καὶ πρότερον, εὐχὰς ποιησαμένου τοῖς Σαμόθραξι* (in reditu Argonautarum) *λῆξαι μὲν τοὺς ἀνέμους, φανῆναι δὲ πλησίον τῆς νεὼς τὸν προσαγορευόμενον θαλάττιον Γλαῦκον. τοῦτον δ' ἐπὶ δύο νύκτας καὶ δύο ἡμέρας συνεχῶς τῇ νηὶ συμπλεύσαντα προειπεῖν μὲν Ἡρακλεῖ περὶ τῶν ἄθλων καὶ τῆς ἀθανασίας, τοῖς δὲ Τυνδαρίδαις, ὅτι προσαγορεύσονται μὲν Διόσκοροι, τιμῆς δ' ἰσοθέου τεύξονται παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις* etc. Quod hoc loco Glaucus de Hercule pronuntiat, prorsus cum Apollonio consentit. Concludemus igitur vetustiorem fuisse fontem, ex quo Apollonius hoc certe hauriret, Glaucum aliqua occasione data Argonautis vaticinia edidisse; quod vero hoc potissimum loco illum de Hercule, Polyphemo, Hyla relictis vaticinantem induxit, puto ipsi poetae tribui posse. Nec male hoc inventum esset, modo Boreadas omisisset.

Redeo nunc ad Polyphemum. Quem nescio quo tempore Hylae amasium factum esse — verisimile est iam Apollonium hoc novasse — accepimus ex Socratis libri qui inscribitur *πρὸς Εἰδόθεον* fragmento in scholiis ad Apollonium et ad Theocritum servato. Habes enim schol. Ap. I 1207 . . . *Σωκράτης δὲ ἐν τῷ πρὸς Εἰδόθεόν φησι τὸν Ὕλαν ἐρώμενον Πολυφήμου καὶ οὐχ Ἡρακλέους γενέσθαι.* Quo accedit schol. cod. Ambros. 222 in Theocr. XIII 7 *τὸν Ὕλαν Σωκράτης υἱὸν Ἡρακλέους φησίν, Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Ῥόδιος Φιλοδάμου καὶ* (pro his duabus corruptis vocibus legas *Θειοδάμαντος, Νίκανδρος δὲ*) *Κήυκος, Εὐφορίων δὲ Εὐφήμου* (l. *Πολυφήμου*) *τοῦ Ποσειδῶνος ἐρωμένου* (l. *ἐρώμενον*), *καὶ ἄλλοι ἄλλων.* Emendationes huius loci dudum inventae[2]) probantur iis, quae de Apollonii et Nicandri narrationibus scimus, praeterea scholio ad Apoll. modo allato, denique eo quod est ad Apoll. I 40 . . . *τὸν δὲ Πολύφημον Ἐλάτου παῖδα εἶπεν Ἀπολλώνιος, Σωκράτης δὲ καὶ Εὐφορίων Ποσειδῶνος.* Quod hic dicitur *Σωκράτης καὶ Εὐφορίων*, accipio pro „Socrate et eo quem ille in libro suo laudaverat, Euphorione" [1]). Item totum scholium ad Theocr. XIII 7 ex eodem Socratis libro videtur excerptum esse. Iam quaeritur, quomodo Polyphemus ille vetus Lapithes Hylae amasius fieri potuerit. Quod Knaackius Herm. XVIII 30 explicare studet ex ea fabula, qua Polyphemus Cium condidisse ferebatur. Hoc si verum est, Polyphemus similiter cum Hyla coniunctus est atque Hercules. Quamquam de Polyphemo non tam apertum argumentum habemus quam de Hercule. Quod in schol. I 1470 legimus *Πολύφημος ἐν Μυσίᾳ καταλειφθεὶς ἔκτισε πόλιν Κίον τὴν οὕτως ὀνομασθεῖσαν ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ*, per se potest ex Apollonii ipsius narratione repetitum esse; sed cum pergat scholiasta *μαχόμενος πρὸς Χάλυβας οὗτος ἐτελεύτησεν, ὥς φησι Νυμφόδωρος*, huius Nymphodori ea quoque esse, quae antecedunt, probabiliter conicit Knaackius l. l. n. 1. Sequitur in scholio *ὅτι δὲ τὴν Κίον ἔκτισεν, εἴρηκεν αὐτὸ* (corruptum videtur) *χάρις* (l. *Χάρης*[2])) *ἐν πρώτῳ χρόνων* (l. *Χρονικῶν*). Neque aut Nymphodorum aut Charetem in Chronicis hoc ex Apollonio sumpsisse probabile est, etiamsi aetate eo inferiores fuerint[3]); sed ex alio quodam fonte vetusto et illi et Apollonius sua hausisse videntur. Hic igitur secundum consuetudinem suam, quae de Polyphemo ferebantur, silentio praeterire noluit. Cum vero intellexisset praeter Herculem alium Hylae amatorem apte induci non posse, quaerendi saltem eum participem fecit. Ac si omittimus eam quam reprehendimus fabulae geminationem, cetera profecto scite composita sunt. Quod Hercules remum novum quaerens in silvam

[1]) Hoc tantum cuipiam dubium videatur, num Boreadae viribus aut auctoritate soli tantum valuerint, ut ceteros omnes retinerent.

[2]) Priorem partem emendavit Io. Toupius in *Animadversionibus in scholia Theocritea* (quas reperis in editione Theocriti a Wartono a. 1770 curata I p. 219; *Πολυφήμου ἐρώμενον* correxit Io. Bernhardus Koehler *Notae et emendationes in Theocritum, Lubecae* 1767 p. 43. Idem invenit Wartonus, qui quidem Koehlerum non laudat.

[1]) Cf. Susemihl *Gesch. d. griech. Litter. in d. Alexandrinerzeit* II p. 59 n. 134.

[2]) Sic melius legitur quam *Χάραξ*, quamquam quis Chares dictus sit, ignoratur. Cf. Susemihl II p. 512 n. 23.

[3]) Cf. Susemihl I 475 s. ac maxime n. 75.

abit — hoc et quae sequuntur, ab Apollonio Polyphemi causa inventa esse credo — quod Polyphemus eius affinis[1]) atque amicissimus paulum in viam progressus illum exspectat, vocem Hylae clamantis audit statimque ei succurrere studet, dum Herculem redeuntem videt, qui puerum denuo quaerit, haec omnia bene inter se congruunt recteque procedunt. Minus probabile est, quod dicit poeta tenebris nocturnis impeditos Graecos non animadvertisse tres socios abesse. Nam non erat nox profunda, cum Tiphys gubernator socios navem conscendere iubebat; sed prima lux aderat, quoniam legimus I 1273 *αὐτίκα δ' ἀκροτάτας ὑπερέσχεθεν ἄκριας ἀστὴρ ἠῷος* etc. Praeterea nautae certo quodam ordine ad remos sedebant, ita ut vix latere posset, si quis deesset. Sed largiamur hoc Apollonio. Iam vero debebat explicare, quid tres illi relicti postea gesserint. Quod de Hyla facillimum erat dicere, cum a nympha teneretur; nec difficilior res erat de Hercule, quippe qui nondum omnes labores, quos Eurysthei iussu debebat subire, perfecisset. Restabat Polyphemus. Quem in Hyla quaerendo occupatum esse Apollonius fingere non potuit, cum casu tantum, non amore commotus ante Herculem laboranti succurrere studuisset, ac maxime ea de causa, quod Hylam quaerere secundum vetustam famam etiam apud Apollonium Mysi iussi sunt. Ut igitur etiam Polyphemus, sicut Hercules et Hylas, certo fato ab Argonautarum expeditione avocatus esse videretur, poeta, opinor, veterem quam commemoravimus famam secutus eum urbem illam condidisse narravit. Talia a Glauco audientes Graeci verum solacium habebant. Denique ne eam quidem fabulam qua Polyphemus apud Chalybes versatus et mortuus esse ferebatur, Apollonius carmini suo inserere dubitavit dicens Polyphemum postquam oppidum illud condidisset, reditus desiderio commotum per Asiam migrasse, ut Argo navem reperiret; denique ad Chalybes venisse ibique interfectum esse. Est locus IV 1472—1475 :

ἀλλ' ὁ μὲν οὖν Μυσοῖσιν ἐπικλεὲς ἄστυ πολίσσας
νόστου κηδοσύνῃσιν ἔβη διζήμενος Ἀργὼ

[1]) Cf. schol. I 1241 . . . *γυναῖκα δὲ ἔσχεν ὁ Πολύφημος Λαονόμην, Ἡρακλέους ἀδελφήν, Ἀμφιτρύωνος καὶ Ἀλκμήνης θυγατέρα.*

τῆλε δι' ἠπείροιο· τέως δ' ἐξίκετο γαῖαν
ἀγχιάλων Χαλύβων· τόθι μιν καὶ Μοῖρ' ἐδάμασσεν.

Quasi vero urbem ille paucis diebus condidisset, ut omnino sperare posset navem ex illis regionibus nondum excessisse; quae etiamsi tamdiu in Ponto Euxino versabatur, ab illo vix inveniri potuit. Haec de Polyphemo. — De Thiodamante Hylae patre accuratius agam, si ad Callimachum venero. — In Hylae raptu describendo locum, quo res accidit, certe denotat Apollonius secundum fontes, quos non novimus; quo etiam nomen *Pegae* pertinet. Quod cum etiam apud Propertium I 20, 33 occurrat, quem infra videbimus Apollonio non usum esse, sequitur etiam alium quendam poetam aetatis Alexandrinae idem nomen habuisse; hunc vero nomen non ex vetere fonte, sed ex Apollonio hausisse dissimillimum veri est. Si Apollonio credendum est, hoc ipsum nomen ab incolis quoque illius regionis aquae ibi nascenti inditum erat. Cf. I 1221 s. :

αἶψα δ' ὅγε κρήνην μετεκίαθεν, ἣν καλέουσιν
Πηγὰς ἀγχίγυοι περιναιέται.

Quae de Hylae raptu sequitur narratio Apollonii propria ac nisi fallor ab eo inventa est : cum nymphae omnes illius regionis secundum consuetudinem noctu in Dianae honorem in prato saltaturae et cantaturae essent, Hylam accessisse et ab ea nympha, quae in fonte habitaret, detractum esse, ut eius coniunx fieret. Apud Theocritum quoque complures nymphae commemorantur, sed hae omnes in fonte sunt ibique etiam choreas agunt id. XIII 43:

ὕδατι δ' ἐν μέσσῳ Νύμφαι χορὸν ἀρτίζοντο,
Νύμφαι ἀκοίμητοι, δειναὶ θεαὶ ἀγροιώταις.

Atque Hylas ab omnibus quoque amatur et rapitur. Nec secus res narratur ab eo quem Propertius secutus est I 20, 45—47:

Cuius ut accensae dryades candore puellae
Miratae solitos destituere choros,
Prolapsum leviter facili traxere liquore.

Itaque vix dubium est quin in genuina de Hylae raptu fabula complures nymphae fuerint eaeque omnes ad fontem Hylamque pertinuerint; quod praeter eos quos dixi poetas etiam Nicandri testimonio probatur. Etiam nympharum ille chorus antiquiore tempore inventus videtur; de hac re Nicandro teste caremus,

quamquam ex iis quae Antoninus Liberalis XXVI narrat, conicere non debemus chorum nympharum in ipso Nicandri carmine non fuisse. Apollonio vero non placuit — sic enim res explicanda videtur — in uno fonte complures nymphas habitare; itaque totam rem immutare debebat. Choreas illas suavissimas cum neglegere nollet, finxit ab illa una fontis nympha cum ceteris eiusdem regionis, quae montes, specus, silvas tenebant, agi idque ut decebat, non in fonte, sed in regione iuxta fontem sita. Id autem scite inventum est, Hylam eo tempore in silvam venisse, cum nymphae undique ad chorum accurrerent; nam modo nox, cui tales res tribuuntur, ingruerat, cf. I 1172 ss. In hac tota narratione quid reprehendendum sit, non invenio; hoc dico, quod Georgio, Knaack res displicuit. Dicit enim Herm. XXIII p. 137 . . . *Apollonius bemüht eine Berg-, Wald- und Quellnymphe und lässt doch nur die letzte von Liebe zu dem holden Knaben ergriffen denselben in die Tiefe hinabziehen* . . .; vituperat igitur poetam, quod nimio apparatu rem ornaverit. Hoc vero prorsus iniuria : nam primum res ab Apollonio brevissime describitur vel potius tangitur; tum monendum est chorum omnino eam ob causam solam commemorari, ut sciamus, cur hoc ipso tempore nympha ex fonte emergat, quo factum est, ut Hylam conspiceret; ceterum etiamsi nympharum chorum fusius descripsisset, poetae epico ignoscerem.

De obsidibus Cianorum ceterisque rebus quas secundum scholiastam Apollonius ex Cinaethone desumpsit, iam supra p. 11 ss. dictum est.

2. Theocritus

de Hyla carmen pulcherrimum XIII composuit : Amor, inquit, non solum hominibus, qui nunc sumus, mortalibus, sed iam Herculi illi heroi fortissimo non ignotus erat; is enim, qui leonem ferum sustinuit, Hylam amabilem, puerum cincinnatum (*τοῦ τὰν πλοκαμῖδα φορεῦντος*) tenere atque diligenter colebat. Omnia eum edocuit patris instar, quae ipsi gloriae fuerant; numquam eum a se dimisit. Cum vero Iason vellus aureum peteret, qua in re fortissimi Graecorum viri eum adiuvabant, Hercules quoque cum Hyla Argo navem conscendit, quae saxis Cyaneis evitatis ad Phasin feliciter pervenit; tertio autem die secundo vento

Hellespontum intraverunt. Ad Propontidis litus, ubi Ciani habitabant, navem appulerunt atque in terram egressi sunt die vesperascente. Dum sibi Argonautae cenam parant *κατὰ ζυγά*, ut in remigando sic in cenando coniuncti, ac suum quisque lectum herbis ac caespite componit, Hylas flavus (*ὁ ξανθός*) abiit aquam ad cenam hausturus ipsi Herculi et Telamoni, qui amicitia coniunctissimi etiam mensam coniungebant, aeneam urnam gestans (*χάλκεον ἄγγος ἔχων*). Brevi fontem conspexit in loco demisso (*ἡμένῳ ἐν χώρῳ*) circumdatum arundine et herbis. In media autem aqua nymphae chorum parabant (*χορὸν ἀρτίζοντο*), numina agricolis periculosa, Eunice et Malis et cuius ex oculis ver tibi adridet, Nychea :

Εὐνείκα καὶ Μαλὶς ἔαρ θ᾽ ὁρόωσα Νύχεια.

Iam adulescens urnam undis admovit in aquam demissurus; illae vero statim omnes manu eum prehenderunt, nam omnium animos amor Graeci pueri ceperat :

πασᾶν γὰρ ἔρως ἁπαλὰς φρένας ἐξεσόβησεν
Ἀργείῳ[1]) *ἐπὶ παιδί* . . .

ac subito decidit in aquam, ut stella splendens de caelo repente in mare procidit nautis ventum secundum denuntians. Nymphae autem adulescentulum flentem blanditiis consolabantur. At Hercules de puero anxius percurrit regionem arcum Scytharum more curvatum et clavam gestans, quam dextera tenere solebat. Ter Hylam vocavit quam altissima potuit voce; ter quoque puer vocem audivit, sed ex aqua tenuis tantum respondentis sonus evasit, ut quamquam proximus erat, remotissimus videretur. Hercules igitur eum procul clamare arbitratus, sicut leo procul ex saltibus cervae clamore audito statim ex cubili ad cenam iucundam contendit, non minore impetu per vias sentibus impeditas latum spatium percurrens puerum requirebat. Miseri sunt amantes : quae tum ille passus est montes silvasque pervagans, duriora erant quam omnes Iasonis labores. Interim cum navis

[1]) *Ἀργεῖος* sine dubio secundum usum poetarum inde ab Homeri temporibus notissimum est „Graecus“, non Argis oriundus, ac Theocritus certe Hylam, non secus atque erat in fabula satis pervulgata, filium Thiodamantis putavit. Suspicor vero quempiam ex illa voce conclusisse Hylam Argis ortum esse, quem secutus esse Hyginus videtur fab. XIV p. 46 Schmidt: *alii aiunt ex Argis comitem Herculis.*

ad iter pergendum parata esset, tamen socii aliquantum temporis Herculem manebant. Hic vero quo pedes ferebant, furenti similis contendebat misero amore actus. Sic factum est, ut Hylas ille pulcherrimus inter divos haberetur; Herculem quidem socii increpabant, quod navem deseruisset; at ille pedibus ad Colchos profectus est. — Hoc Theocriti carmen iis quae in Apollonii Argonauticis legimus, fere contrarium est. Illius ars continetur variis rebus quam plurimis colligendis, ut legentium animi copiosa expeditionis clarissimae imagine delectentur; itaque Thiodamantem, Polyphemum, Glaucum, Cianorum usum et urbem conditam pluribus tractat neque quid curae rixaeque Hercules relictus Graecis attulerit, ornate explicare omittit : denique id studet ut epicus poeta, ne quid praetereat, quod in illa expeditione acciderit, quo fit, ut quae de Hyla habet, complures etiam interrumpantur. Theocritus aliter : unum sibi proposuit Hylae fatum describendum, quo duae res contineantur : Hylae rapina et Herculis dolor; ceterum artis finibus rem suam circumscripsit idque maxime operam dedit, ut omnia omitteret, quae non ad illas res describendas pertinerent. Rem vero ipsam omni arte ornavit, ut exsisteret parva quidem sed bene composita absolutaque imago et verum *εἰδύλλιον*. Hic nihil est illorum additamentorum quae supra commemoravimus; tamen una re Theocritus fabulam auxit eaque potissimum re eximium artis specimen dedit. Nescio an nunquam amor pueri in Graecorum poesi elegantius pulchriusque descriptus sit quam quo amore Hercules apud Theocritum Hylam colit. Apollonius narrat Hylam ad varia servi munera educatum esse, inter quae etiam illa aquatio est et quod puer I 131 dicitur *ἰῶν τε φορεὺς φύλακός τε βιοῖο*; I 1211 *δὴ γάρ μιν τοίοισιν ἐν ἤθεσιν αὐτὸς ἔφερβεν*. Huic versui tamquam argumenti loco additur puerum ab Hercule vi captum esse. Hylam ab Hercule amari Apollonius diserte non dicit, ac nisi id sciremus, paene miraremur, quod tanto studio tantoque dolore permotus postea Hercules servum suum quaerit. Contra Theocritus cum intellexisset servitium cum amore male coniungi, illud omnino omisit : quod Hylas aquam Herculi et Telamoni hausturus abit, facit sua sponte, ut decet filium pium patri servire. Nam plus studii ac benevolentiae pater in filium non potest conferre quam Hercules v. 8

—15 in Hylam contulisse dicitur, qui eum ad omnem virtutem instrueret atque ita diligeret, ut semper secum haberet salutemque eius anxie curaret. Quoniam tantum fuisse amorem audimus, facile credimus, quae inde a v. 55 de Herculis dolore narrantur. Puto vero, si quicquam, praeclaram illam descriptionem qua Hercules Hylae amans depingitur, Theocriti propriam esse. In fonte describendo Theocritus quam proxime ad veram rerum naturam accedere studuit, cum eum talibus herbis circumdaret, quales prope fontem nasci facile putes, non liliis illis et papaveribus, quae apud Propertium invenis. Quod in fonte complures nymphae sunt, id iam diximus poetam ex fabula tradita hausisse; certus vero quem habet trium nympharum numerus ab illo ipso inventus videtur itemque nomina, quae nymphis dedit, ipse, credo, ad suum arbitrium elegit.[1]) Iam vero postquam descripsit ipsam rapinam, sequitur suavissima quaedam res, quam non dubito Theocriti ingenio tribuere, v. 53. 54:

Νύμφαι μὲν σφετέροις ἐπὶ γούνασι κοῦρον ἔχοισαι
δακρυόεντ' ἀγανοῖσι παρεψύχοντ' ἐπέεσσιν.

---

[1]) Puto non aliter intellegendum esse Knaackium dicentem (Herm. XXIII p. 137) . . . *bei Theocrit sind es drei Quellnymphen mit anmuthig klingenden (doch wohl frei erfundenen) Namen, die zusammen den schöpfenden Knaben rauben* . . . Nomen *Εὐνείκα* (= ea de qua multum certatur, cf. Lehrs, Pop. Aufs. Lips. 1875² p. 120) iam inter quinquaginta illas Nereides, quae ab Hesiodo theog. 240 ss. enumerantur, reperitur. Praeterea a Suida s. v. *Σαπφώ* inter Sapphus discipulas *Εὐνείκα Σαλαμινία* commemoratur, et auctor carminis quod fertur inter Theocritea XX vv. 1 et 42 mulieri cuidam idem nomen dat. *Μαλίς* vel *Μηλίς* nomen est totius cuiusdam generis nympharum sive pecoris curam significans (a voce *μῆλον*) sive derivatum a *μηλέα* vel *μηλίς* „quae ad malum pertinet“ (cf. Schoemann, De Nymphis Meliis, Gigantibus et Erinysin p. 5 = opusc. II p. 127). Tum mulieri cuidam nomen est *Μηλίς* in titulo fere anni 240 a. Chr. n. prope Oropum invento, quo de rebus quibusdam Amphiarai sacris reficiendis agitur, cf. C I G I n. 1570 p. 748 s. = Dittenberger Inscr. Graeciae septentr. 303. Commemoratur *Μηλὶς Φιλήμονος Χαιρωνέως θυγάτηρ* Dittenb. 3314. *Νύχεια* praeter nostrum locum est in epigrammate incertae aetatis AP IX 648:

Ὠκεανοῦ θυγάτηρ καὶ Τηθύος εἰμὶ Νύχεια
κρήνη· Τηλεβόαι γάρ με τόδ' ὠνόμασαν.
Νύμφαις μὲν προχέω λουτρόν, θνητοῖσι δ' ὑγείην·
θῆκε δέ με Πτερέλας υἱὸς Ἐνυαλίου.

His verbis, ut nymphae Hylam, ita poeta legentes consolatur de pueri sorte, quippe in quem illae nihil nisi amorem et benevolentiam conferant. Quod Hercules ad Hylam quaerendum non clamore aliquo aut nuntio audito, sed simpliciter cura pueri nimium morati impellitur, id praeter Theocritum etiam Nicander habet : quamobrem puto hoc ad vetustiorem fabulae formam redire. Quod vero Hercules Hylam ter vocat, apud neminem alibi legimus; aut Theocritus memor erat illius Cianorum ritus, secundum quem, quod ex Nicandro discimus, Hylas ter vocabatur, aut omnino, ut certum numerum haberet, rem ita finxit. Hoc vero, quod posteriore loco posui, verisimilius est, quoniam vidimus Theocritum rem ex omni conexu illius modi solvisse. Hylas ex aqua respondens, sed tenui voce, ita ut procul abesse videretur, item Theocriti proprius est.

Qui sequitur error Herculis omnium scriptorum communis est; unum autem tantum apud Theocritum et Propertium reperitur, quod amore dicuntur maximi nasci labores. Hi sunt loci: Theocr. v. 66. 67:

σχέτλιοι οἱ φιλέοντες· ἀλώμενος ὅσσ' ἐμόγησεν
οὔρεα καὶ δρυμούς, τὰ δ' Ἰήσονος ὕστερα πάντ' ἧς.

Prop. I 20, 3:

Saepe imprudenti fortuna occurrit amanti

et 13—16:

Ne tibi sit (durum) montes et frigida saxa,
Galle, neque expertos semper adire lacus,
Quae miser ignotis error perpessus in oris
Herculis indomito fleverat Ascanio.

Quae inter hos locos intercedit similitudo mihi non videtur mero casu orta esse; quomodo res explicanda sit, infra exponam, cum ad Propertium venero. Id autem pro explorato habeo hanc sententiam, quae maxime id continet quod Germanico vocabulo dicitur *sentimental*, non ante Alexandrinorum aetatem fabulae nostrae additam esse. Hylam rapina illa divum immortalemque factum esse Theocritus diserte dicit; idem legitur Orph. Argonaut. 651; Apollonius cum narrat nympham illum sibi coniugem elegisse, certe idem intellegit. Ac sine dubio, simulatque fabula Graeca de Hyla composita est, hic eventus rei factus est.

Herculem socii apud Theocritum quoque relinquunt, sed non imprudentes; credunt enim eum ab expeditione defecisse — quod num bene inventum sit sive a Theocrito sive iam ante eum, dubitari potest, cum vix credibile sit Graecos, qui in Argo erant, Herculis sui fidem non pluris aestimasse.

Herculem pedibus ad Colchos profectum esse nisi apud Theocritum nusquam legimus; hoc si non ab ipso Theocrito fictum est, certe in genuina Argonautarum fabula nondum erat, cum secundum eam qui expeditionis participes erant nave ad Phasin pervenire consentaneum sit — aut igitur Hercules inter nautas usque ad finem erat, aut si in itinere relictus erat, inde ab eo tempore sociis erat ereptus. Utut hoc est, certe carmen Theocriteum hoc modo simpliciter et apte concluditur.

Hic ego quoque eorum quae de Theocrito disserenda sunt, finem facerem, nisi Wilamowitzii quadam coniectura, quam Georgius Knaack Herm. XVIII 29 et XXIII 137 commemorat ac nimia fiducia hoc loco etiam probasse sibi videtur, retinerer. Putat enim Wilamowitzius Theocritum carmine suo Apollonium tacite correxisse.[1] Sane vidimus rem a Theocrito prorsus aliter tractatam esse atque ab Apollonio; sed pleraque quibus illi differunt, ex diversa carminis epici et idyllii indole facile explicantur. Nec mea quidem sententia Apollonius tantopere vituperandus est quantopere Knaackius vult, qui eum dicit *masslos ungeschickt*. Quae enim res ad hoc iudicium fulciendum afferuntur? *Statt der vom Scholiasten als unpassend getadelten κάλπις trägt Hylas bei Theokrit einen κρωσσός* : tales minutiae ad rem probandam nihil valent; praeterea vereor, ne Knaackius quaerenti, cur *κρωσσός* ille alteri voci quam Apollonius usurpavit, praestet, respondere nequeat. Quod Apollonius non modo, ut Knaackius dicit, unam oreadem, unam silvestrem nympham unamque naiadem, sed multas illius regionis nymphas ad chorum convenire dicit, quamquam una fontis nympha in Hyla rapiendo

[1]) Hoc Susemihlius (Gesch. d. griech. Litt. in d. Alexandrinerzeit) I 208 s. cum versibus illis carminis VII (quod inscribitur *Θαλύσια*) 45—48 coniungit, quibus verisimillimum est Apollonium secundum morem Callimacheum reprehendi, ac putat Theocritum carmen XIII omnino componere constituisse, ut Apollonio adversaretur Callimachi partes secutus. Qua re etiam ad carminis tempus constituendum utitur. Cf. id. I 351.

occupatur, hoc minime vituperandum esse iam supra demonstratum est. Quod Polyphemo accito incommoda fabulae geminatio exsistit, concessi : sed etiamsi quis poeta Apollonium nec noverat nec corrigere volebat, facillime rem sine Polyphemo componere poterat.[1]) Quod Knaackius dicit: *an sein* (sc. Polyphemi) *μελέη δέ οἱ ἔπλετο φωνή* (1249) *erinnert deutlich das Theokriteische ἀραιὰ δ' ἵκετο φωνά* (59; *von Hylas gesagt*), si eum recte intellego, putare videtur Theocritum, cum Hylae ex fonte respondenti vocem tenuem tribueret, hanc voluisse inducere pro Polyphemi clamore frustra edito: qualis haec correctio sit, nescio. Denique quod sequitur: *Fügen wir noch hinzu, dass von Hylas alles Individuelle, Vaterland, Abstammung u. s. w. abgestreift ist, so ist wohl die Bezugnahme auf die Episode bei Apollonios nicht zu verkennen*, vel eo quod supra de carminis universa indole dixi, refutatum est. Sed Theocritus etiam alias res praeter eas quas Knaackius enumeravit, aliter atque Apollonius descripsit, velut quod Hercules ter Hylam vocat, quod socii Herculem ut perfidum reprehendunt, quod Hercules relictus tamen ad Colchos proficiscitur etc. Numquis audeat etiam his locis correctiones Apollonii agnoscere? Equidem profecto nullum vestigium video, quo cognoscatur Theocrito in carmine suo faciendo Apollonii Argonautica obversata esse. Fieri sane potuit, ut Theocritus, si Hylam in Argonauticis invenerat commemoratum, ea re induceretur, ut ipse quoque suo more carmen de Hyla scriberet, sed plane nescimus, utrum illud composuerit, antequam Apollonii Argonautica edita essent, an postea. Itaque malumus putare Theocritum argumenti ipsius suavitate commotum rem carmine celebrasse atque carmen carminis causa composuisse.[2])

3. Nicander Colophonius

Hylae fabulam in carmine illo quod inscribitur *Ἑτεροιούμενα* narraverat. Quod commemorat scholiasta in Apollon. Rhod.

[1]) Sane quod Valerius Flaccus Polyphemum omisit, effecit ut rem melius describeret quam Apollonius.

[2]) Apostolium VIII 34 sua omnino, Eustathium ad Dion. 805 e parte Theocrito debere infra ostendam.

I 1236 . . . *καὶ Νίκανδρος ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Ἑτεροιουμένων ὑπὸ πασῶν φησιν αὐτὸν ἁρπαγῆναι νυμφῶν, ὁ δὲ Ἀπολλώνιος ὑπὸ μιᾶς*. Item in schol. Theocr. XIII 46 legimus . . . *συμφωνεῖ δὲ τῇ ἁρπαγῇ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος καὶ Νίκανδρος*. Antoninus Liberalis in ea quam maximam partem secundum Nicandrum conscripsit *Μεταμορφώσεων Συναγωγῇ* cap. XXVI Hylam tractavit, cui loco in margine codicis Palatini addita sunt verba *Ἱστορεῖ Νίκανδρος ἑτεροιουμένων δ'*. Quae etsi non ab ipso Antonino Liberali addita sunt, tamen debentur homini docto fideque digno.[1]) Itaque quamquam Nicandrum ipsum non habemus, tamen ex copiosa illa epitome satis accurate discimus, quid de Hyla scripserit. Sane quo in libro *Ἑτεροιουμένων* Hylas fuerit, utrum in altero an in quarto, diiudicare non possumus, cum nesciamus, utri testium error tribuendus sit. Sed haec res est levissima. Narratio haec est: Hercules cum se Argonautis adiunxisset, dux ab iis creatus secum Hylam habebat, filium Ceycis,[2]) adulescentulum pulcherrimum. Cum vero ad angustias Ponti (*πρὸς τὸ στενὸν τοῦ Πόντου*) venissent atque Arganthi montis (*τῆς Ἀργανθώνης*) radices praetervecti essent, tempestate exorta coacti sunt ancoras eicere atque in itinere subsistere. Hercules sociis cenam praebuit. Hylas autem puer cum urna (*ἔχων κρωσσὸν*) ad Ascanium flumen venit, ut illis aquam hauriret. Quem conspicatae nymphae, fluvii illius filiae, amore incensae haurientem in fontem deiciunt (*εἰς τὴν κρήνην καταβάλλουσιν*). Hylas igitur evanuit (*ἀφανὴς ἐγένετο*), Hercules vero, cum ille non rediret, a sociis abiit totamque silvam perquisivit Hylam saepe vocans. Nymphae autem timentes, ne Hercules apud se abditum inveniret, eum in echo commutaverunt (*μετέβαλον τὸν Ὕλαν καὶ ἐποίησαν ἠχώ*). Atque ad Herculis vocem saepe resonuit. Ille vero cum summa contentione (*πλεῖστα πονησάμενος*[3])) Hylam invenire non posset,

[1]) Cf. Hercher, Herm. XII p. 306 ss. et Erw. Rohde, d. griech. Roman p. 115.

[2]) Locus non integer est: *παῖδα μὲν Κήυκος ἴτυπος νέον δὲ καὶ καλόν*. Fortasse illud *ἴτυπος* mendosa tantum est antecedentis *Κήυκος* repetitio. Cf. editionem a Georgio Aenotheo Koch a. 1832 curatam p. 237 s.

[3]) Locum emendavit (codices habent *ποιησάμενος*) Aug. Otto (de fabulis Propertianis I p. 48).

ad navem rediit et ipse quidem cum ceteris iter perrexit, Polyphemum autem in regione illa reliquit, ut Hylam, si posset, inveniret. Polyphemus quidem priusquam hoc ei contingeret, mortuus est (*ἔφθη τελευτήσας*). Hylae vero indigenae adhuc ad fontem sacrificant, atque eum nomine ter sacerdos vocat terque echo respondet. —

Nicander inter eos quos adhuc novimus, Graecorum scriptores primus [1]) Herculem ducem Argonautarum fecit. Qua cum re cohaeret, quod ille non, ut in vetere fabula — id ex Apollonii et Theocriti consensu concludere licet — propter Hylam amissum a sociis relinquitur. Nimirum ducem ceteri exspectare debebant, etiamsi diutius moraretur: fieri non potuit, ut eum vel imprudentes relinquerent vel crederent eum perfide a se abscessisse. Ad eundem rerum conexum pertinet cena ab Hercule sociis data; nam talis liberalitas ducem potissimum decet. Praeterea Hercules cum dux esset, Polyphemum poterat iubere Hylam quaerere. Vides Nicandrum alteram illam fabulam de Polyphemo aptius cum Hercule coniunxisse quam Apollonium. Sane apud Nicandrum quoque et Hercules et Polyphemus Hylam quaerunt, sed non ita, ut narrationis ipsius geminatio oriatur. Quamquam Apollonium non cum Knaackio (Herm. XVIII 30 s.) eam ob rem vituperem, quod Polyphemus, qui primo quidem Hylam cum summo studio quaesiverit, postea eum prorsus neglegere videatur. Nam quod antea silvam perquisivit, secundum Apollonium casu factum est; atque ubi Hercules ipse rem curare coepit, non mirum est, quod de Polyphemo tacetur. Ceycem Hylae patrem fuisse Nicander solus narrat; fortasse ipse rem novavit. Certe is qui hoc finxit, non male secum reputaverat aptius esse Herculem amore prosequi filium amicissimi quam hostis eumque armis captum, qui servitute potius quam amore dignus videretur. Quod Argonautae tempestate coguntur ad Mysorum regionem navem appellere, a Nicandro additum videtur, ut certa causa proferatur, qua commoti in illum potissimum

[1]) Omittitur a Seeligero lex. Rosch. I p. 509, qui videtur putare Dionysium Mytilenaeum etiam hoc novasse in fabulis Graecis, quoniam hunc solum testem affert. Suspicor ne Susemihlium quidem (II p. 49/50 n. 83) aliter de hac re iudicare.

locum Graeci escenderint. Ceterum quo egressi sint, ex iis quae apud Antoninum Liberalem legimus, non dilucide apparet, sive is sive ipse Nicander rem confudit. Nam *ἐπεὶ πρὸς τὸ στενὸν ἐξίκοντο τοῦ Πόντου* aliter intellegere non possum, nisi ita ut ad Bosporum fere pervenerint; itaque quae sequuntur *καὶ τὰ σφυρὰ παρέπλευσαν τῆς Ἀργανθώνης* non possunt verti „cum advecti essent ad Arganthum montem“, sed „cum praetervecti essent.“ Sic autem ad montis illius septentrionalem partem perveniunt, non ad eam partem, ubi Cius sita est. Sed voluit sine dubio Nicander, ut ceteri, rem ad hanc partem pertinere, cum infra dicat Hylam ad Ascanium venisse, quem vidimus eundem esse atque Cium amnem. Ipse Ascanius novam difficultatem praebet. Cum enim audiamus Hylam ad hunc fluvium devenisse statimque addatur eum a nymphis eiusdem fluvii filiabus in fontem detractum esse, dubium non est quin Ascanii ipsius fons intellegendus sit. Ascanius autem ex lacu Ascanio effluit; itaque ad Ascanii fontem res pertinere non potest. Rem confusam sic puto explicari posse: Nicander apud eum scriptorem ex quo suam Hylae cognitionem hauriebat, Ascanii mentionem invenerat ad Cium urbem totamque regionem pertinentem; praeterea legerat Hylam a nymphis in fontem aliquem illius regionis detractum esse : has duas res commiscuit atque hanc coniunctionem fluvii nympharumque etiam ita demonstravit, ut eas ex illo ortas fingeret.

Venio nunc ad eam rem quam, si quicquam, a Nicandro in fabula nostra novatam esse mihi persuasum est. Certe ut apud Apollonium et Theocritum, sic in vetere fabulae conformatione Hyla a nymphis rapto res ad finem perducta erat nec quisquam exspectaverit Hylae fatum iterum mutari. At Nicander rei optime conclusae suam insuper clausulam addidit: Hylas a nymphis modo raptus echo fit. Quod apparet rei affictum esse, ut fabula iure inter *Ἑτεροιούμενα* illa haberetur. Atque commutatio illa eo magis adventicia putanda est, quod cum genuina fabula haud ita bene convenit. Nam nymphae Hylam ad se detrahunt, ut eius amore fruantur : eaedem statim eum ita commutent, ut se ipsae puero amato privent? Causa, qua commotae tam mire agant, affertur, quod Herculem timent. Sed non est, cur eum timeant.

Quod in fine narratiunculae Nicandro placuit ritum Cianorum satis accurate describere, iam expositum est.

Reliqua propediem edentur in 'Breslauer philologische Abhandlungen' vol. VII.

VITA.

Natus sum Gustavus Türk Cruciburgae in oppido Silesiae d. 6. Aprilis a. 1870 patre Gustavo, matre Bertha e gente Golka, quos adhuc vivos esse gaudeo. A. 1876 parentes in urbem, cui nomen est Ratibor, transmigraverunt, ubi rudimentis litterarum in ludo publico imbutus vere a. 1879 inter gymnasii discipulos receptus sum. Vere a. 1888 Richardi Thiele auspiciis maturitatis testimonium nactus Vratislaviam me contuli, ut philologicis studiis operam darem.

Per sex annos docuerunt me viri illustrissimi Baeumker, Leop. Cohn, Benno Erdmann, Osc. Erdmann, Fick, Förster, Freudenthal, Hertz, Hillebrandt, Hüffer, Lipps, Marx, Ed. Meyer, Nehring, Reitzenstein, Aug. Rossbach, Siebs, Skutsch, Studemund †, Weingarten †, Wilcken, Zacher. Seminarii philologici per duos annos sodalis fui. Praeterea exercitationibus philologicis me admiserunt Cohn, Förster, A. Rossbach, Skutsch, Zacher, archaeologicis Förster et A. Rossbach, historicis Wilcken, philosophicis Baeumker, Freudenthal, Lipps. Quibus viris omnibus maximam habeo gratiam, imprimis Richardo Förster, qui studia mea nec minime ea quae in hoc opusculo, quod philosophorum ordo praemio ornavit, conficiendo collocavi, insigni benevolentia adiuvit.

Quantum denique fructum ex societatis philologae et cotidiano usu et exercitationibus ipsis perceperim, nunquam obliviscar.

SENTENTIAE CONTROVERSAE.

1. In Taciti dialogo de oratoribus post c. 41 lacuna statuenda non est; libelli autem compositio satis dilucida minimeque vituperanda videtur.

2. Ioanni Vahlen (ind. schol. Berol. hib. 1878/79 p. 3 s.) non concedo capite 3 dialogi Tacitei ullas ineptias contineri.

3. Pind. Ol. I 50 lectio *δεύτατα* etiam contra doctam Eduardi Luebbert (ind. schol. Bonn. aest. 1888) explicationem alterius lectionis *δεύματα* (= *γεύματα* 'offae') defendenda est.

4. Pind. Ol. I 60 *μετὰ τριῶν τέταρτον πόνον* recte ita intellegitur, ut Tantali poena tribus aliorum poenis aeternis addatur.

5. Pind. Nem. IV 93 *αἰνέων* non est Euphanes, ut vult Dissenius, sed in universum 'is qui laudat'.

6. Senec. ep. mor. I 9, 6 Pincianum recte emendavisse censeo *habes autem non tantum usu amicitiae veteris et certae magnam voluptatem, sed etiam initio et comparatione novae* (codd. *initium et comparationem*).

7. Senec. ep. II 3,7 lego *modo vehementius fac vicinis convicium modo lenius* (codd. *lentius*).

8. Senec. ep. II 9,5 emendaverim *pauca ingenia caput exserent nec* (codd. *et*) *in idem quandoque silentium abitura oblivioni resistent ac se diu vindicabunt.*

9. Dracontii carm. IV 30 legendum censeo . . . *nec mi arcus* (codd. *maurus*) *ad illum.*

10. Formae *θεῖναι, εἶναι, δοῦναι* ad similitudinem participiorum *θείς, εἵς, δούς* fictae videntur.

11. Adolphus Schmidt in libro de aetate Periclea conscripto auctoritatem Stesimbroti Thasii nimium exaggeravit.

12. Henricus Brunn in libro qui inscribitur *Griechische Götterideale*, Apollinem qui dicitur Giustiniani vel Pourtalès, pulchrius quam verius explicavit.

Typis expresserunt Maretzke & Märtin, Trebniciae.